ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ
ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΕΘΑΝΕΙ

Το έντυπο αυτό τυπώθηκε στην τυπογραφική κολεκτίβα Druck και υπάρχει online στο blog της Αυτόνομης Παρέμβασης στους Ηλ-Μηχ(ΑΠΗΜ).
Αν και αποτελεί προσωπική δουλειά, θεωρώ ότι αποτελεί προϊόν διαδικασιών συλλογικών, προϊόν συμμετοχής στο απημ, συζητήσεων με συντρόφους, συμμετοχής και παρακολούθησης του κινήματος στη Θεσσαλονίκη. Διότι έξω από αυτά δεν θα μπορούσε να υπάρξει το οποιοδήποτε αποτέλεσμα ή έστω δεν θα είχε αξία σαν ακαδημαϊκή δουλειά. Ακόμα αποτελεί μια προσπάθεια για μια πιο αυθόρμητη παραγωγή θεωρίας. Δεν είναι αποτέλεσμα του κλεισίματος κάποιου κύκλου διαβασμάτων, ούτε κάποιου κύκλου αγώνα που άλλωστε δεν κλείνουν ποτέ. Οι ίδιες οι ιδέες δεν είναι δουλεμένες μέχρι τέλους και νομίζω-ελπίζω ότι ποτέ δε θα είναι.
Ευχαριστώ την Α για την βοήθεια.

aphm.espivblogs.net

MONOPOLY

Η παγκοσμιοποίηση και πολυεθνικές είναι ζητήματα που θεωρούνται ληγμένα, και για τα οποία η κριτική έχει κλείσει τον κύκλο της. Τα κινήματα κατά της παγκοσμιοποίησης έχουν υποχωρήσει με μια αίσθηση ήττας. Αυτή η αίσθηση έρχεται να δικαιώσει την κριτική που ασκήθηκε εξαρχής πάνω στο ζήτημα, μια κριτική που διαβάζει το φαινόμενο σα μια ανώτερη μορφή καπιταλισμού, πιο δυνατή, με αυξημένη ικανότητα να συντρίψει τις αντιστάσεις.

Μια νέα ανάγνωση πάνω στο ζήτημα είναι αναγκαία. Τέτοια που να αναγνωρίζει στις νέες μορφές του τρόπου παραγωγής τα δομικά του στοιχεία και τις πάγιες νομοτέλειές του, που ήταν εκεί εξαρχής.

Σε αυτή τη λογική πάνω θέλει να είναι αυτό το κείμενο και ασχολείται με τη συσσώρευση του κεφαλαίου και τα μονοπώλια. Αυτό που θέλει να αποδείξει είναι πως τα μονοπώλια αποτελούν την αρχή της συσσώρευσης και όχι απλά το τελικό στάδιο της συσσώρευσης. Ακόμα θέλει να εξηγήσει το φαινόμενο αποφυγής της καθετοποίησης της παραγωγής από το κεφάλαιο και να θέσει κάποιες πρώτες σκέψεις πάνω στους σύγχρονους τρόπους, όχι μόνο παραγωγής αλλά και κατανάλωσης και κατανομής.

Στις πρώτες τρείς παραγράφους παρατίθενται κάποιες έννοιες και εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν παρακάτω. Η έννοια της καινοτομίας και κάποιες απλές μαθηματικές έννοιες που είναι απαραίτητες.

Ο όρος καινοτομία.

Η έννοια της καινοτομίας μας δίνει την απάντηση στο τι παράγεται αλλά ακόμα πιο σημαντικό μας δίνει την απάντηση και στο πώς παράγεται-διανέμεται. Για να έχει ένα αγαθό ανταλλακτική αξία πρέπει να έχει αξία χρήσης, όμως αυτή δεν είναι η μοναδική προϋπόθεση. Το τι έχει αξία χρήσης είναι η ίδια ερώτηση με το που πρέπει να επενδυθεί ένα δοσμένο κεφάλαιο, δηλαδή τι να παραγάγει. Η άλλη προϋπόθεση για να έχει ένα αγαθό ανταλλακτική αξία είναι η διαδικασία με την οποία παράγεται, η διαδικασία παραγωγής σαν κοινωνική διαδικασία.

Ο όρος καινοτομία όπως ορίζεται από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), αφορά *τη μετατροπή μιας ιδέας σε εμπορεύσιμο προϊόν ή υπηρεσία, λειτουργική μέθοδο παραγωγής ή διανομής -νέα ή βελτιωμένη- ή ακόμα σε νέα μέθοδο παροχής κοινωνικής υπηρεσίας.*

Θα ασχοληθώ με αυτό τον ορισμό χωρίζοντάς τον σε δύο κομμάτια χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι πρόκειται για δύο διαφορετικές διαδικασίες.

Το πρώτο κομμάτι του ορισμού, δηλαδή *η μετατροπή μιας ιδέας σε εμπορεύσιμο προϊόν ή υπηρεσία*, αφορά είτε την ικανοποίηση μιας ήδη υπάρχουσας ανικανοποίητης ανάγκης της αγοράς, είτε τη δημιουργία μιας νέας αγοράς με ένα προϊόν ή υπηρεσία που καλύπτει μια ανάγκη που δεν υπήρχε. Η ανακάλυψη δηλαδή μιας αξίας χρήσης.

Το δεύτερο κομμάτι του ορισμού, δηλαδή *ο όρος καινοτομία αφορά μια νέα λειτουργική μέθοδο παραγωγής ή διανομής –νέα ή βελτιωμένη*. Μια νέα μέθοδος παραγωγής, πιο τυποποιημένη, πιο αυτοματοποιημένη ή και με χρήση εντελώς νέας τεχνολογίας οδηγεί σε προϊόντα καλύτερα ποιοτικά, με πιο αυστηρές προδιαγραφές. Επίσης μια νέα μέθοδος παραγωγής οδηγεί και σε μειωμένα κόστη παραγωγής. Σύμφωνα με τον ορισμό και αυτά τα προϊόντα εντάσσονται στον όρο καινοτομία. Ακόμα στον όρο καινοτομία εντάσσονται και προϊόντα με νέο ή βελτιωμένο τρόπο διανομής. Οι ανακαλύψεις στον τρόπο διανομής μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε αυξημένη ποιότητα και μειωμένα κόστη, αλλά μπορούν επίσης να αλλάξουν ριζικά τον τρόπο κατανάλωσης (πχ τα προϊόντα ηλεκτρονικού εμπορίου, τα οποία ακόμα και στη περίπτωση που είναι πανομοιότυπα με τα αρχικά αποτέλεσαν καινοτομία).

Τα δύο κομμάτια του ορισμού δεν είναι ανεξάρτητα και επίσης ο όρος *καινοτομία* δεν αποτελεί καινοτομία. Ένα μικρό κομμάτι του όρου καινοτομία αναφέρεται σε αυτό που έχουμε στο μυαλό μας σαν μια νέα τεχνολογία για τον τελικό καταναλωτή. Καινοτομία είναι ο τρόπος που βρίσκει ανέκαθεν το κεφάλαιο για να αναπαράγεται και μάλιστα με ρυθμούς που αυξάνονται. Τα κεφάλαια ανακαλύπτουν τι έχει αξία χρήσης, πως θα βελτιώσουν τη ποιότητα ώστε να αυξηθεί το ποσοστό κέρδους μέσω της μείωσης των ελαττωματικών και πως θα μειώσουν τα κόστη της παραγωγής και διανομής, ώστε σαν συνολικό αποτέλεσμα όλων αυτών να γίνεται γρηγορότερα η αναπαραγωγή τους. Καινοτομία είναι μια διαχρονική αναγκαιότητα του κεφαλαίου.

Μαθηματικές έννοιες.

Πρέπει εδώ να παρουσιάσω κάποιες έννοιες που θα χρησιμοποιήσω και τον τρόπο που θα τις χρησιμοποιήσω. Οι έννοιες αυτές είναι παρμένες από και θα χρησιμοποιηθούν όπως στις θετικές επιστήμες. Οι έννοιες είναι τέσσερις: Τιμή, Μεταβολή, Ρυθμός μεταβολής και ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής ενός μεγέθους. Η έννοια της μεταβολής για ένα μετρούμενο μέγεθος, του οποίου οι τιμές μεταβάλλονται με το χρόνο, ορίζεται σαν η διαφορά της τελικής από την αρχική του τιμή. Αν η μεταβολή ενός μεγέθους είναι θετική, τότε οι τιμές του αυξάνονται με την αύξηση του χρόνου. Αν η μεταβολή ενός μεγέθους είναι αρνητική, τότε οι τιμές του μειώνονται με την αύξηση του χρόνου. Ο ρυθμός μεταβολής είναι όπως ορίζεται από τα μαθηματικά η παράγωγος ως προς το χρόνο ενός μεγέθους, το όριο του κλάσματος της διαφοράς προς την αντίστοιχη χρονική μεταβολή όταν η τελευταία τείνει στο μηδέν. Αντίστοιχα ο ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής είναι η δεύτερη παράγωγος ως προς το χρόνο, του μεγέθους. Αυτά λίγο πολύ είναι γνωστά. Αυτό που θέλω να τονίσω είναι πως μόνο η μεταβολή και ο ρυθμός μεταβολής ως προς το χρόνο έχουν πάντα το ίδιο πρόσημο. Από την άλλη η τιμή, ο ρυθμός μεταβολής και ο ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής έχουν ανεξάρτητα μεταξύ τους πρόσημα. Αυτό γίνεται αμέσως αντιληπτό από τη γραφική παράσταση.

Πχ. θετική μεταβολή.

Θετική μεταβολή σημαίνει ρυθμός μεταβολής>0. Εδώ υπάρχουν τρείς περιπτώσεις. Πρώτη περίπτωση ο ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής να είναι μηδενικός. Δεύτερη περίπτωση να είναι θετικός. Τρίτη περίπτωση να είναι αρνητικός έως ότου μηδενιστεί ο ρυθμός μεταβολής.

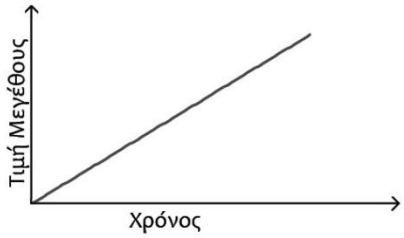

Διάγραμμα 1. Ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής μηδενικός.

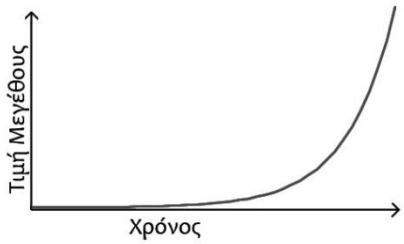

Διάγραμμα 2. Ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής θετικός.

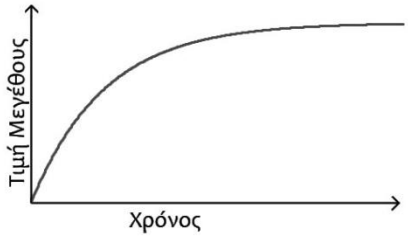

Διάγραμμα 3. Ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής αρνητικός.

Στα διαγράμματα ο ρυθμός μεταβολής είναι η κλίση της εφαπτομένης στην καμπύλη. Το πρόσημο του ρυθμού μεταβολής του ρυθμού μεταβολής ορίζεται από τη μεταβολή στην κλίση της εφαπτομένης στη καμπύλη. Στο διάγραμμα 1 η κλίση της εφαπτομένης είναι παντού η ίδια, επομένως ο ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής είναι μηδενικός. Στο διάγραμμα 2 η κλίση της εφαπτομένης συνεχώς αυξάνει, επομένως ο ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής είναι θετικός. Τέλος, στο διάγραμμα 3 η κλίση της εφαπτομένης

στην καμπύλη συνεχώς μειώνεται ώσπου μηδενίζεται(οριζόντια), επομένως ο ρυθμός μεταβολής του ρυθμού μεταβολής είναι αρνητικός. Και στα τρία διαγράμματα οι τιμές του μεγέθους που εξετάζουμε αυξάνονται. Στο πρώτο, η αύξηση αυτή αφήνει ανεπηρέαστο το ρυθμό μεταβολής. Στο δεύτερο, ταυτόχρονα με την αύξηση της τιμής του μεγέθους, αυξάνει και ο ρυθμός μεταβολής. Στο τρίτο διάγραμμα, με την αύξηση της τιμής του μεγέθους έχουμε μείωση του ρυθμού μεταβολής.

Κάτι ακόμα που πρέπει να γίνει ξεκάθαρο είναι ότι τα μεγέθη που θα μελετηθούν είναι συναρτημένα μεγέθη, είναι μεγέθη που έχουνε μεταξύ τους σχέσεις. Οι σχέσεις που μπορεί να έχουν δύο μετρήσιμα μεγέθη είναι δύο: ή θα είναι ανάλογα ή αντιστρόφως ανάλογα. Ανάλογα σημαίνει δύο πράγματα, ένα ότι η αύξηση ενός μεγέθους συμβαδίζει με την αύξηση του ανάλογου μεγέθους, δεύτερο ότι η μείωση ενός μεγέθους συμβαδίζει με τη μείωση του ανάλογου μεγέθους . Αντιστρόφως ανάλογα σημαίνει και πάλι δύο πράγματα, ένα ότι η αύξηση ενός μεγέθους συμβαδίζει με τη μείωση του αντιστρόφως ανάλογου μεγέθους, δεύτερο ότι η μείωση ενός μεγέθους συμβαδίζει με την αύξηση του αντιστρόφως ανάλογου μεγέθους.

Σε σχέση μεταξύ τους θα μπορούσαν να είναι στο παράδειγμα με τα διαγράμματα η τιμή του μεγέθους με το ρυθμό μεταβολής.

Η τιμή του μεγέθους οδηγεί στην αύξηση του ρυθμού μεταβολής(διάγραμμα 2). Αύξηση-αύξηση.

Η τιμή του μεγέθους οδηγεί στην μείωση του ρυθμού μεταβολής(διάγραμμα 3). Αύξηση-μείωση.

Συσσώρευση και ρυθμός συσσώρευσης κεφαλαίου.

Η συσσώρευση του κεφαλαίου είναι αποτέλεσμα της κυκλικής κίνησής του. Όταν το κεφάλαιο χρησιμοποιείται για την παραγωγή εμπορευμάτων, λειτουργεί δηλαδή σαν κεφάλαιο, σκοπός και αποτέλεσμα της λειτουργίας του είναι το κέρδος και η συσσώρευση. Κεφάλαιο με τη μορφή του χρήματος επενδύεται σε μέσα παραγωγής και εργασία, παράγει εμπορεύματα τα οποία πωλούνται και επιστρέφει ξανά με τη μορφή χρήματος το ίδιο κεφάλαιο αλλά αυξημένο.

Η συσσώρευση κεφαλαίου και η επένδυσή του στη παραγωγή, υπονοεί και τη συσσώρευση παραγγελιών ίσου επιπέδου με τη δυναμικότητα παραγωγής. Διότι αν η ζήτηση είναι μικρότερη της δυναμικότητας που επιτεύχθηκε με την επένδυση ενός δοσμένου κεφαλαίου, τότε δεν αξιοποιείται το κεφάλαιο αυτό και η επένδυση είναι άσκοπη, με την έννοια ότι δεν επιτυγχάνει το μέγιστο ποσοστό κέρδους.

Ο ρυθμός συσσώρευσης του κεφαλαίου είναι ανάλογος του ποσοστού κέρδους και του ποσοστού της υπεραξίας. Η σχέση των μεγεθών αυτών με το μέγεθος της συσσώρευσης καθαυτό είναι ανάλογη και αντιστρόφως ανάλογη ταυτόχρονα.

Αναλογία.

Καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής(ΚΤΠ) σημαίνει καταμερισμός της εργασίας και συντονισμός από το κεφάλαιο των καταμερισμένων εργασιών. Έτσι προκύπτει μια αύξηση της παραγωγικής δύναμης της εργασίας, διότι η εργασία γίνεται κοινωνική διαδικασία και υπάρχει αξιοποίηση αυτού που ονομάζεται κοινωνική παραγωγική δύναμη. Το άθροισμα του αποτελέσματος της παραγωγής ενός εμπορεύματος από ανεξάρτητους παραγωγούς, είναι μικρότερο από το αποτέλεσμα της παραγωγής συντονισμένης εργασίας πάνω στο ίδιο εμπόρευμα. Η εκμετάλλευση της κοινωνικής παραγωγικής δύναμης έγινε εφικτή με τη συσσώρευση του κεφαλαίου(προϋπόθεση), όμως το γεγονός αυτό, της εκμετάλλευσης της κοινωνικής παραγωγικής δύναμης, είναι και ο μηχανισμός αύξησης του ρυθμού της συσσώρευσης του κεφαλαίου με τον εξής τρόπο:

Η αύξηση της συσσώρευσης παραγγελιών(ζήτηση), των μέσων παραγωγής και της εργασίας, σημαίνει αύξηση της κλίμακας της παραγωγής. Αύξηση της κλίμακας της παραγωγής, σημαίνει οικονομία μέσων παραγωγής με διάφορους τρόπους, ακόμα σημαίνει δυνατότητα μεγαλύτερης αυτοματοποίησης της παραγωγής και μείωση του χρόνου που απαιτείται για τη παραγωγή ανά τεμάχιο εμπορεύματος. Με την αύξηση της συσσώρευσης κεφαλαίου επιτυγχάνεται επομένως μια αύξηση της παραγωγικής δύναμης της εργασίας. Μια αύξηση της παραγωγικής δύναμης της εργασίας σημαίνει αύξηση του ποσοστού της υπεραξίας, του ποσοστού κέρδους. Βλέπουμε πως με την αύξηση της συσσώρευσης έχουμε και αύξηση του ρυθμού συσσώρευσης του κεφαλαίου. Η συσσώρευση και ο ρυθμός συσσώρευσης σα μεγέθη είναι ανάλογα. Έτσι υπάρχει μια γεωμετρική πρόοδος της συσσώρευσης, η αύξησή της είναι εκθετική. Το διάγραμμα που θα περιέγραφε μια τέτοια μεταβολή είναι αυτό:

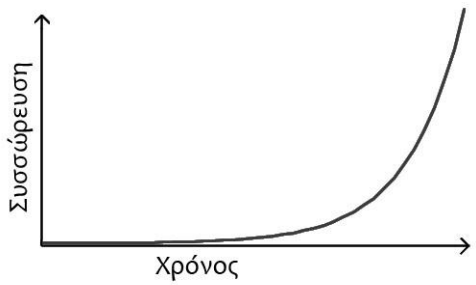

Στον άξονα χ είναι ο χρόνος και στον άξονα y είναι η συσσώρευση. Ενώ ο ρυθμός της συσσώρευσης είναι η κλίση της εφαπτομένης σε κάθε χρονική στιγμή στη καμπύλη. Παρατηρούμε ότι η συσσώρευση και ο ρυθμός συσσώρευσης τείνουν στο άπειρο. Αυτό είναι πρακτικά αδύνατο. Όπως επίσης αδύνατο είναι λόγο της δομής του ΚΤΠ και μια σταθερή-ομαλή μεταβολή της συσσώρευσης, δηλαδή ένα διάγραμμα ευθεία γραμμή. Αυτό θα σήμαινε ρυθμούς συσσώρευσης ανεξάρτητους από την ίδια τη συσσώρευση.

Αντίστροφη αναλογία.

Είδαμε ότι η αύξηση της συσσώρευσης οδηγεί σε αύξηση της παραγωγικής δύναμης της εργασίας. Μειώνει δηλαδή την απαιτούμενη εργασία για την παραγωγή των εμπορευμάτων. Αυτή η αύξηση της συσσώρευσης σημαίνει αύξηση του σταθερού κεφαλαίου, αύξηση των μέσων παραγωγής. Αυτό που μεταβάλλεται είναι η αναλογία (μέσα

παραγωγής/εργασία), η αναλογία αυτή αυξάνεται. Η διαδικασία συσσώρευσης είναι μια διαδικασία κατά την οποία γίνεται προσπάθεια να πεταχτεί η εργασία έξω από το προτσές παραγωγής. Αυτό είναι κάτι το αδύνατο. Η μη επίτευξη όμως της απαλλαγής από την εργασία δεν έρχεται εξωτερικά του συστήματος παραγωγής, αλλά από την ίδια του τη δομή.

Όσο αυξάνεται η συσσώρευση αυξάνεται ο όγκος και ο ρυθμός παραγωγής των εμπορευμάτων. Ταυτόχρονα όμως μειώνεται η αγοραστική δύναμη των εργαζομένων, αφού η εργασία τους έχει εξοικονομηθεί και έχει γίνει περιττή. Σημασία έχει η μεταβολή των αναλογιών: έχουμε μια αύξηση της αναλογίας παραγόμενα εμπορεύματα/αναγκαία εργασία. Εμπορεύματα παράγονται με μεγαλύτερη ένταση με τη χρησιμοποίηση ίδιας ή μικρότερης ποσότητας εργασίας. Αυτό μακροπρόθεσμα σημαίνει πως είτε η τιμή των εμπορευμάτων μειώνεται, είτε ο ρυθμός απορρόφησης των εμπορευμάτων μειώνεται. Η διαδικασία παραγωγής συναντά τα φυσικά της όρια. Έτσι τα μεγέθη ρυθμός παραγωγής εμπορευμάτων και ρυθμός απορρόφησης εμπορευμάτων είναι πάντα αντιστρόφως ανάλογα.

Όσο αυξάνει η συσσώρευση μειώνεται ο όγκος των παραγόμενων εμπορευμάτων που απορροφούνται από την αγορά. Υπάρχει το φαινόμενο της υπερπαραγωγής. Για να είναι κάτι εμπόρευμα πέρα από την αξία χρήσης πρέπει να έχει και ανταλλακτική αξία. Εφόσον τα εμπορεύματα χάνουν την ανταλλακτική τους αξία(έλλειψη ζήτησης) παύουν να είναι εμπορεύματα. Τα κεφάλαια δε μπορούν να επενδυθούν στη παραγωγή, να παραγάγουν εμπορεύματα και να επιστρέψουν αυξημένα στην ίδια ένταση με πριν. Όλο αυτό δεν είναι μία στιγμή, είναι μία διαδικασία στο χρόνο. Το ποσοστό των εμπορευμάτων που μπορεί να απορροφηθεί πέφτει σταδιακά με τη πάροδο του χρόνου. Ο ρυθμός συσσώρευσης μειώνεται όσο αυξάνεται η συσσώρευση. Το διάγραμμα που θα περιέγραφε μια τέτοια μεταβολή είναι αυτό:

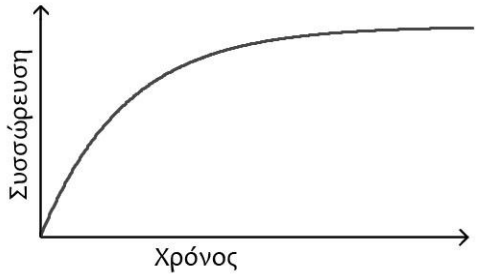

Στον άξονα χ είναι ο χρόνος και στον άξονα y είναι η συσσώρευση, ενώ ο ρυθμός συσσώρευσης είναι η κλίση της εφαπτομένης σε κάθε στιγμή στη καμπύλη. Παρατηρούμε ότι οι τιμές της συσσώρευσης τείνουν να σταθεροποιηθούν σε ένα όριο. Το διάγραμμα γίνεται οριζόντιο, η κλίση της εφαπτομένης γίνεται μηδενική. Αυτή είναι και η αντίφαση στο ΚΤΠ, αν το μέγεθος της συσσώρευσης έφτανε στο μέγιστο όριό του, αν όλο το κεφάλαιο ήταν στη μορφή των μέσων παραγωγής, θα μηδενιζόταν ο ρυθμός της συσσώρευσης. Η εργασία είναι αυτή που δίνει θετικές τιμές στο ρυθμό της συσσώρευσης.

Σύνθεση των δύο τάσεων.

Τελικά παρατηρήθηκαν δύο αντίρροπες τάσεις. Η πρώτη είναι η αύξηση του ρυθμού συσσώρευσης σαν αποτέλεσμα της συσσώρευσης και η δεύτερη είναι η μείωση του ρυθμού συσσώρευσης σαν αποτέλεσμα της συσσώρευσης. Οι δύο αυτές αντίρροπες τάσεις συνυπάρχουν και εμφανίζονται να υπερισχύει πότε η μία και πότε η άλλη με περιοδικό τρόπο. Αυτή η περιοδική υπερίσχυση της μίας τάσης απέναντι στην άλλη είναι που ορίζει τους κύκλους συσσώρευσης: ορίζει την εναλλαγή περιόδων ανάπτυξης, ύφεσης και στασιμότητας. Ακόμα αυτές οι δύο τάσεις διέπουν την αναπαραγωγή του κεφαλαίου συνολικά, αλλά και την αναπαραγωγή του κάθε επιμέρους κεφαλαίου.

Ο ΚΤΠ στο σύνολό του είναι ένα κλειστό σύστημα, πράγμα που σημαίνει ότι λειτουργεί με το φαινόμενο της ανάδρασης. Αυτό σημαίνει ότι η μεταβολή του συστήματος επηρεάζεται από τη κατάσταση του ίδιου του συστήματος και όχι εξωτερικά. Συγκεκριμένα ο ρυθμός της συσσώρευσης(μεταβολή) επηρεάζεται από το βαθμό της ίδιας της συσσώρευσης(κατάσταση).

Πίστη και μόχλευση - το χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Το γεγονός της εκθετικής αύξησης της συσσώρευσης σε περιόδους ανάπτυξης, είναι γνωστό στους κεφαλαιοκράτες αλλά και στους καταναλωτές. Στο καπιταλισμό υπάρχει η έννοια της μόχλευσης της οικονομίας μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με τα μελλοντικά κέρδη να αποτελούν εγγυήσεις και το χρηματοπιστωτικό σύστημα να δανείζει πολύ πάνω από τα αποθεματικά του. Το γεγονός αυτό δεν είναι κάποιου είδους κομπίνα ή απάτη διότι ακριβώς είναι γνωστό ότι η συσσώρευση υπόκειται σε εκθετική αύξηση. Ακόμα και οι καταναλωτές το νιώθουν αυτό και παρατηρείται σε καιρούς ανάπτυξης εκθετική αύξηση της ζήτησης, η οποία μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο με το γεγονός πως αυτή η συσσώρευση της ζήτησης θα οδηγήσει σε αυξημένους ρυθμούς συσσώρευσης.

Όταν ο ρυθμός συσσώρευσης αρχίζει να μειώνεται, σημαντικό ρόλο έχουν και πάλι η πίστη και η μόχλευση από το χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι οποίες όπως φάνηκε είναι αναγκαίες για τη λειτουργία του ΚΤΠ. Οι διαφορετικές φάσεις από τις οποίες περνάει περιοδικά ο καπιταλισμός εκφράζονται και στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και όχι το ανάποδο. Με αυτό θέλω να πω πως όπως πριν η έννοια της μόχλευσης θεωρήθηκε σύμφυτη με τον ΚΤΠ και όχι κάποια απάτη, έτσι και η περιοδική αποτυχία του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι έκφραση της κεντρικής αντίφασης στη κίνηση του ΚΤΠ και όχι το αποτέλεσμα "ανήθικων σπεκουλαδόρων" ή "αλόγιστων πολιτικών πρακτικών". Ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα βασισμένο στην αυξητική του τάση και στην ουσία πτωτική τάση παρουσιάζει για πολύ μικρά χρονικά διαστήματα. Είναι δηλαδή βασισμένο σε θετικούς ρυθμούς μεταβολής του ρυθμού συσσώρευσης. Όταν όμως ο ρυθμός μεταβολής του ρυθμού συσσώρευσης γίνει αρνητικός και τείνει να μηδενιστεί, το σύστημα τείνει σε μια κατάσταση στασιμότητας και τότε καταρρέει, ακριβώς επειδή οι εγγυήσεις των αυξημένων μελλοντικών κερδών δεν επαληθεύονται. Ακόμα δηλαδή και αν τα ποσοστά κέρδους δε μειώνονταν ούτε κατ ελάχιστο, το γεγονός ότι δεν αυξάνονται με τους προσδοκώμενους ρυθμούς είναι πρόβλημα. Η μόχλευση της οικονομίας εμφανίζεται σα μια διαδικασία γεμάτη δυνατότητες όσο η οικονομία έχει αυξητικές τάσεις, αλλά εμφανίζεται και σαν το αίτιο της καταστροφής όταν η οικονομία λιμνάζει.

Η έννοια του μονοπωλίου.

Μονοπωλιακή κεφαλαιοκρατική παραγωγή είναι η κατάσταση κατά την οποία κάθε ξεχωριστό κεφάλαιο δραστηριοποιείται στη παραγωγή ξεχωριστού προϊόντος ή υπηρεσίας.

Ξεχωριστό σημαίνει ότι ένα συγκεκριμένο εμπόρευμα παράγεται από την δραστηριοποίηση ενός μόνο κεφαλαίου που δρα συντονισμένα. Η μονοπωλιακή κεφαλαιοκρατική παραγωγή είναι η ουτοπία του καπιταλισμού.

Παρακάτω θα προσπαθήσω να αποδείξω πως το σύνολο της παραγωγής στον καπιταλισμό έχει την τάση να συγκροτείται μονοπωλιακά εξ αρχής και όχι μόνο προοδευτικά σαν αποτέλεσμα της συσσώρευσης.

Το μονοπώλιο σαν αποτέλεσμα της συσσώρευσης.

Η αγορά κάθε προϊόντος είναι πεπερασμένη και αυτό κάνει τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ίδιο κλάδο ανταγωνιστικές, που σημαίνει ότι η αύξηση των πωλήσεων της μίας[i] προϋποθέτει και επιφέρει μείωση των πωλήσεων της άλλης.

Εδώ τα πράγματα καθορίζονται από τη τάση αύξησης του ρυθμού συσσώρευσης με την αύξηση του μεγέθους της συσσώρευσης(καμπύλη 1). Η τάση αυτή περνάει μέσα από την αύξηση της κλίμακας της παραγωγής, που ανοίγει τη δυνατότητα για εξοικονόμηση μέσων παραγωγής και μείωση του χρόνου παραγωγής. Αυτό σημαίνει ότι όταν αυξάνει η συσσώρευση ενός κεφαλαίου που δραστηριοποιείται στη παραγωγή ενός εμπορεύματος, ο κεφαλαιοκράτης έχει την ικανότητα να ρίξει τη τιμή του εμπορεύματος αυτού ή να αυξήσει τα ποσοστά κέρδους του και το ρυθμό συσσώρευσης του κεφαλαίου του.

Άρα όσο αυξάνεται το μερίδιο της αγοράς που έχει μια επιχείρηση τόσο μειώνεται το μερίδιο της αγοράς που έχουν οι ανταγωνιστές της και παράλληλα όσο αυξάνει το μερίδιο της αγοράς μιας επιχείρησης μειώνεται ο χρόνος/κόστος της παραγωγής της λόγω της συσσώρευσης. Επομένως είναι σε θέση να αυξήσει ακόμα περισσότερο το μερίδιο της αγοράς που έχει και να μειωθεί ακόμα παραπάνω των ανταγωνιστών της. Είναι φανερό ότι πρόκειται για μια διαδικασία αποκλεισμού και δημιουργίας μονοπωλίων.

Ο μέγιστος βαθμός συσσώρευσης κεφαλαίου, που να αξιοποιείται στη παραγωγή ενός συγκεκριμένου εμπορεύματος, επιτυγχάνεται με ένα καθαρό μονοπώλιο. Επομένως η καθαρά μονοπωλιακή κεφαλαιοκρατική παραγωγή είναι αυτή που μπορεί να πετύχει τη μεγαλύτερη εξοικονόμηση μέσων παραγωγής και τον ελάχιστο χρόνο παραγωγής ανά εμπόρευμα. Για αυτό η μονοπωλιακή κεφαλαιοκρατική παραγωγή είναι η ουτοπία του καπιταλισμού.

Απελευθέρωση κεφαλαίων.

Η κυκλική κίνηση του κεφαλαίου οδηγεί στη συσσώρευσή του. Το κεφάλαιο που συσσωρεύεται επανεπενδύεται, ξαναμπαίνει δηλαδή σε κίνηση. Αυτό σημαίνει ότι σε κάθε επόμενο χρονικό διάστημα το κεφάλαιο είναι σε θέση να παράγει περισσότερα εμπορεύματα, περισσότερες αξίες χρήσης από το προηγούμενο χρονικό διάστημα.

Ακόμα όμως και σε στιγμές που ο καπιταλισμός βρίσκεται στις περιόδους της λεγόμενης ανάπτυξης, η αύξηση της ζήτησης κάθε ξεχωριστού εμπορεύματος έχει πολύ στενά όρια.

Αυτό σημαίνει ότι τα κεφάλαια που δρουν στη παραγωγή κάθε ξεχωριστού εμπορεύματος και συσσωρεύονται λόγω αυτής τους της δράσης, είναι μεν σε θέση να επανεπενδυθούν και να παραγάγουν με μεγαλύτερη ένταση το κάθε ξεχωριστό εμπόρευμα, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα βρουν την αντίστοιχη ζήτηση.

Έτσι τα κεφάλαια που συσσωρεύονται απελευθερώνονται. Κεφάλαια που δε μπορούν να επανεπενδυθούν στον τομέα που αξιοποιήθηκαν και συσσωρεύτηκαν, είναι διαθέσιμα για επένδυση οπουδήποτε.

Στην ουσία το ζήτημα εδώ είναι μέχρι σε ποιό σημείο μπορεί να αυξηθεί η παραγωγή και να βρει αντίστοιχη ζήτηση. Το δεύτερο σκέλος του ίδιου ζητήματος είναι πού να επενδυθούν τα απελευθερωμένα κεφάλαια ώστε να μπορέσουν να αξιοποιηθούν. Ειπωμένο αλλιώς: ποια προϊόντα είναι αξίες χρήσης και πότε αυτά είναι και ανταλλακτικές αξίες;

Το μονοπώλιο σαν προϋπόθεση της συσσώρευσης.

Η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα βρίσκεται στον όρο καινοτομία. Απελευθερωμένα κεφάλαια σαν αποτέλεσμα της συσσώρευσης δεν έχουν άλλη διέξοδο από το να επενδυθούν σε καινοτομίες. Σε νέες ή βελτιωμένες αξίες χρήσης με την προσδοκία ότι αυτές θα είναι και ανταλλακτικές αξίες.

Η επένδυση ενός κεφαλαίου σε ένα καινοτόμο εμπόρευμα, εξ ορισμού αποτελεί τη δημιουργία ενός μονοπωλίου, που δεν υπήρχε. Αφού αυτό το δοσμένο κεφάλαιο και μόνο θα αξιοποιείται στην παραγωγή της συγκεκριμένης αξίας. Μονοπώλια δε δημιουργούνται μόνο με τη συνεχή επανεπένδυση και τελικά την κυριαρχία κάποιου κεφαλαιοκράτη σε ένα κλάδο. Μονοπωλιακά συγκροτείται η παραγωγή εξ αρχής όταν κάποιος δημιουργεί ένα καινούριο εμπόρευμα ή μια νέα μέθοδο παραγωγής ή διανομής ενός εμπορεύματος.

Αυτή είναι και η μόνη δυνατότητα, ο μόνος δρόμος, για την παραγωγή του καπιταλισμού του ίδιου. Η δομή του καπιταλισμού είναι τέτοια που απαιτεί τα κεφάλαια να αξιοποιούνται και να μη λιμνάζουν και μάλιστα να αξιοποιούνται με τα μέγιστα δυνατά ποσοστά αξιοποίησης, αλλιώς ο καπιταλισμός καταρρέει. Η επίτευξη μέγιστων ποσοστών αξιοποίησης (κέρδους και συσσώρευσης) περνάει από το σχηματισμό μονοπωλίων εξ αρχής σαν προϋπόθεση.

Επομένως τα μονοπώλια δεν αποτελούν μόνο αποτέλεσμα αλλά και προϋπόθεση της κίνησης του κεφαλαίου. Τα μονοπώλια είναι η άλλη όψη της καταμερισμένης εργασίας: είναι ο καταμερισμός του συσσωρευμένου κεφαλαίου. Καταμερισμός της εργασίας-κεφαλαίου είναι η αρχή της εμπορευματικής παραγωγής, ενώ ταυτόχρονα, όπως είδαμε, για να μπορούν να συνεχίζουν τα αγαθά να είναι και εμπορεύματα συγκροτούνται τα κεφάλαια που παράγουν αυτά τα εμπορεύματα σαν μονοπώλια.

Το μονοπώλιο σα διαχρονική επιδίωξη.

Μπορεί ο όρος καινοτομία και η παρουσία του κεντρικά στο χώρο των επιχειρήσεων να είναι κάτι σχετικά καινούριο, αλλά θεωρώ πως το μονοπώλιο σαν προϋπόθεση και αποτέλεσμα της διαδικασίας δημιουργίας κέρδους και επομένως συσσώρευσης, είναι δομικό στοιχείο του ΚΤΠ. Πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει από την εμφάνισή του ΚΤΠ και

κινείται μαζί του. Η ένταση με την οποία εμφανίζεται η μονοπωλιακή φύση του καπιταλισμού συνεχώς αυξάνεται.

Φυσικά πάντα ισχύουν μέσα στον ΚΤΠ οι αντιθέσεις και οι νομοτέλειες. Ο άκρατος καταμερισμός εργασίας και κεφαλαίων είναι ανέφικτος αν και είναι διαρκής επιδίωξη του κεφαλαίου. Είναι ανέφικτος διότι ακριβώς είναι ανέφικτος και ο μέγιστος ρυθμός συσσώρευσης του κεφαλαίου, εξαιτίας της πτωτικής τάσης του ρυθμού συσσώρευσης.

Η ουτοπία για τον ΚΤΠ είναι η καθαρά μονοπωλιακή συγκρότηση, δηλαδή ο καταμερισμός της παραγωγής σε ξεχωριστά κεφάλαια και η επίτευξη μέγιστων ρυθμών συσσώρευσης από το καθένα, με αυτά τα ξεχωριστά κεφάλαια να δραστηριοποιούνται κάτω από ίσους όρους. Αυτό που επιτυγχάνεται όμως είναι η διαστρωμάτωση στο κατά πόσο έχει επιτευχθεί η μονοπωλιακή παραγωγή στους διάφορους κλάδους.

Παραγωγή και κατανάλωση.

Ξεκινώντας από τη κατανάλωση, είναι ξεκάθαρο πως χαρακτηρίζεται πλέον από μια τεράστια ποικιλία επιλογών. Οι εταιρίες έχουν εκατοντάδες κωδικούς προϊόντων η κάθε μία. Θα έλεγε κανείς ότι για όποια ανάγκη μπορεί να υπάρξει, θα υπάρξει ένα εμπόρευμα που την καλύπτει και πως όλοι οι δυνατοί συνδυασμοί ποιότητας-τιμής-ιδιαίτερων χαρακτηριστικών υπάρχουν διαθέσιμοι. Ακόμα βλέπουμε ότι υπάρχουν και πολλοί διαφορετικοί τρόποι διανομής των προϊόντων και των υπηρεσιών. Πράγμα που δημιουργεί μια ακόμα μεγαλύτερη ποικιλία στους τρόπους της κατανάλωσης. Το ερώτημα εδώ είναι εάν η τάση που επικρατεί είναι η αύξηση αυτής της ποικιλίας και της διαφοροποίησης των καταναλωτών(αύξηση του αριθμού των μονοπωλίων) ή η σύγκλιση στις καταναλωτικές συνήθειες(συγκρότηση ακόμα μεγαλύτερων μονοπωλίων).

Περνώντας στη παραγωγή θα πρέπει να έχουμε στο νου ότι μιλάμε για μια παραγωγή που έρχεται να καλύψει τις ανάγκες της κατανάλωσης που περιγράψαμε πιο πάνω. Σε αυτή τη τεράστια ποικιλία των εμπορευμάτων που πρέπει να παραχθούν, κάθε επιχείρηση έρχεται να καλύψει μια πολύ συγκεκριμένη ανάγκη. Αυτή ήταν η αρχική μας υπόθεση, ότι δηλαδή κάθε ξεχωριστό κεφάλαιο δραστηριοποιείται στη παραγωγή συγκεκριμένου εμπορεύματος, ενώ τώρα αποτελεί και παρατήρησή μας.

Ακόμα σημαντικό είναι ότι ένα μικρό ποσοστό των εταιριών αναφέρονται στον τελικό καταναλωτή, καθώς η πλειονότητα των εταιριών είναι προμηθευτές ή συνεργάτες άλλων εταιριών. Εταιρίες που αναφέρονται στον τελικό καταναλωτή λοιπόν, επιδιώκουν να καλύψουν μια συγκεκριμένη καταναλωτική ανάγκη και διαμορφώνονται σαν μονοπώλια. Το γεγονός αυτό όμως δεν αφήνει ανεπηρέαστους τους προμηθευτές και τις συνεργαζόμενες επιχειρήσεις. Το ακριβώς αντίθετο: ο μόνος τρόπος να διαμορφωθεί ποικιλία (με ταυτόχρονη επίτευξη μέγιστων ποσοστών αξιοποίησης) είναι να διαμορφωθεί σε όλα τα επίπεδα της παραγωγής. Δηλαδή θα πρέπει να αναπτυχθούν και οι προμηθευτές σαν μονοπώλια, για να πετύχουν βέλτιστες αποδώσεις ανταποκρινόμενοι ταυτόχρονα στις επιταγές των πελατών τους. Η σημερινή τάση στη παραγωγή είναι στη πραγματικότητα αυτή σε ένα βαθμό. Μάλιστα ακόμα παραπέρα θεωρείται πως θα πρέπει και το κάθε ξεχωριστό τμήμα μέσα στην επιχείρηση να γίνει αυτοτελές και να βελτιστοποιεί από μόνο

του τα νούμερά του. Αποκεντροποίηση στη λήψη αποφάσεων και ακόμα μεγαλύτερος καταμερισμός και εξειδίκευση.

Αυτός ο τρόπος στη παραγωγή συχνά συναντάται και σαν *τοϋοτισμός(just in time)* σε αντιδιαστολή με τον *φορντισμό*. Ο *φορντισμός* ήταν η πρακτική της καθετοποίησης της παραγωγής και της δημιουργίας συνεχούς ροής του παραγόμενου προϊόντος. Στον *τοϋοτισμό* αμφισβητείται η καθετοποίηση, ενώ η συνεχής ροή συνεχίζει να αποτελεί επιθυμητό στόχο και πλέον δεν αφορά μόνο ένα υλικό που υφίσταται επεξεργασία, αλλά αναφέρεται και στη ροή πληροφορίας και στη ροή εργασίας. Η καινοτομία που εισάγει ο *τοϋοτισμός* είναι ότι επιδιώκει τα επιμέρους τμήματα της παραγωγής να είναι αυτοτελή, αλλά σε επικοινωνία μεταξύ τους.

Ποιά είναι όμως η εργασία που μπορεί να πραγματοποιήσει αυτή την παραγωγή; Θα πρόκειται σίγουρα για μια ακόμα πιο εξειδικευμένη εργασία. Αν η γενική κατεύθυνση είναι κάθε ξεχωριστό κεφάλαιο να παράγει ξεχωριστό εμπόρευμα, τότε αυτό σημαίνει ότι κάθε εργασία τείνει να είναι ξεχωριστή και διαφορετική από τις υπόλοιπες. Από την άλλη το κεφάλαιο αξιοποιεί την *αφηρημένη εργασία*. Η κεφαλαιοκρατική παραγωγή δε μπορεί να στηρίζεται σε εξειδικευμένους και μοναδικούς εργαζόμενους για δύο λόγους: πρώτον, τέτοιοι εργαζόμενοι δε θα βρεθούν ποτέ(μετά από τόσα χρόνια κεφαλαιοκρατίας) και δεύτερον, κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής σημαίνει ότι η εργασία υπάγεται στη κίνηση του κεφαλαίου και όχι το ανάποδο. Η ιστορία του ΚΤΠ είναι μια συνεχής προσπάθεια του κεφαλαίου να απεμπλακεί από την εργασία χωρίς αυτό να είναι δυνατό. Η βιομηχανοποίηση και η εκμηχάνιση της παραγωγής είναι ακριβώς αυτό, είναι η ανεξαρτητοποίηση των ρυθμών αξιοποίησης από τις ιδιαίτερες δεξιότητες των εργαζομένων. Η ένταση της εργασίας και η αποδοτικότητά της ορίζονται από το κεφάλαιο και δεν ορίζει η εργασία την αποδοτικότητα της κίνησης του κεφαλαίου. Το πράγμα είναι πολύ απλό: η εργασία πρέπει να είναι εξειδικευμένη αλλά οι εργαζόμενοι πρέπει να είναι προσαρμόσιμοι. Έτσι μπορούμε να μιλάμε για μέσο εργαζόμενο και αφηρημένη εργασία.

Το να παρατηρεί κανείς τις καταναλωτικές συνήθειες και να διαπιστώνει ποιες παραγωγικές ανάγκες υπάρχουν είναι δυνατό. Θα μπορούσε να ειδωθεί και αντίστροφα, να παρατηρήσουμε δηλαδή τον τρόπο παραγωγής και να πούμε πως προκύπτουν οι καταναλωτικές συνήθειες. Ο τρόπος παραγωγής καθορίζει ποια είναι η μορφή της εργασίας. Η εργασία είναι καθοριστικός παράγοντας στη διαμόρφωση του κοινωνικού στάτους του κάθε ατόμου και αυτό με τη σειρά του είναι σημαντικός παράγοντας που διαμορφώνει τις καταναλωτικές του συνήθειες.

Στο ερώτημα τώρα αν η τάση είναι αύξηση της ποικιλίας και μεγαλύτερη διαφοροποίηση στην κατανάλωση ή σύγκλιση στις καταναλωτικές συνήθειες όπως τέθηκε πριν, η απάντηση είναι και τα δύο. Από τη μία κάθε θέση εργασίας τείνει να γίνει ξεχωριστή, με αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι να αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους σαν ξεχωριστές ατομικότητες και από την άλλη τα υποκείμενα αναπαράγονται μαζικά κάτω από την ίδια ταξική σχέση με διαφόρων λογιών ομαδοποιήσεις. Η κατάσταση αυτή δημιουργείται από την αμφιθυμία του κεφαλαίου το οποίο επιδιώκει από τη μία να καταμερίσει πλήρως την εργασία και συγχρόνως από την άλλη να την υπάγει. Στη διαδικασία καταμερισμού της εργασίας οι εργαζόμενοι εξειδικεύονται σε ένα όλο και μεγαλύτερο βαθμό, άρα

αντιλαμβάνονται εαυτούς σαν ξεχωριστές ατομικότητες στον αντίστοιχο όλο και μεγαλύτερο βαθμό. Στη διαδικασία υπαγωγής της εργασίας στο κεφάλαιο και ανεξαρτητοποίησης από την εργασία των ρυθμών αξιοποίησης του κεφαλαίου, δημιουργούνται οι ομαδοποιήσεις.

Κατανομή του υπερπροϊόντος.

Η ουσία της κατανομής στον ΚΤΠ είναι ότι το υπερπροϊόν χρησιμοποιείται στο μέγιστο δυνατό βαθμό για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων του κεφαλαίου. Το σύνολο όμως του υπερπροϊόντος δε μπορεί πάντα να αξιοποιηθεί, δε μπορεί δηλαδή πάντα να αναπτύσσει περεταίρω τις παραγωγικές δυνάμεις. Η αδυναμία αυτή προκύπτει εξαιτίας του μηχανισμού που περιγράφηκε(μείωσης του ρυθμού συσσώρευσης με αύξηση του μεγέθους της συσσώρευσης). Συνοψίζοντας: ένα ποσοστό των συσσωρευμένων κεφαλαίων επανεπενδύεται για την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, η οποία επιτυγχάνεται με επενδύσεις είτε στις υφιστάμενες δομές είτε σε καινοτομίες. Το υπόλοιπο ποσοστό δε μπορεί να επανεπενδυθεί, παύει να είναι κεφάλαιο, αποσύρεται απ την παραγωγή και αποθηκεύεται από τους κεφαλαιοκράτες σε είδη πολυτελείας.

Συσσώρευση κεφαλαίου προκύπτει από την παραγωγή υπεραξίας. Αυτό υπονοεί ότι ένα κομμάτι του αποτελέσματος της παραγωγής κατανέμεται με τέτοιο τρόπο που να αναπαράγει τις υπάρχουσες παραγωγικές δυνάμεις. Από το σύνολο της παραγωγής, για να υπολογιστεί το υπερπροϊόν, αφαιρείται το κομμάτι που κατανέμεται στην αναπαραγωγή των παραγωγικών δυνάμεων. Το κομμάτι της παραγωγής που κατανέμεται στην εργασία είναι τόσο ώστε να την αναπαράγει και μόνο.

Η εργασία πρέπει να αναπαράγεται στο σύνολό της τάξης της εργασίας, γι αυτό ένα κομμάτι της παραγωγής κατανέμεται στη εργασία μέσω του ασφαλιστικού συστήματος. Ο τρόπος που έχει διαμορφωθεί η παραγωγή δημιουργεί και νέους τρόπους κατανομής μέσω ενός νέου ασφαλιστικού. Η παραγωγή έχει διαμορφωθεί γύρω από την μέγιστη εξειδίκευση και την επίτευξη μιας συνεχόμενης ροής. Τα παραγωγικά τμήματα αυτονομούνται και συνεργάζονται. Η κάθε παραγωγική μονάδα γίνεται υπεύθυνη για το σύνολο της παραγωγής φέρνοντας εις πέρας το δικό της ρόλο και σε συνεχή σχέση με τις υπόλοιπες παραγωγικές μονάδες και έχοντας γνώση της πλήρους εικόνας της παραγωγής. Το νέο μοντέλο θέλει τους εργαζόμενους συνυπεύθυνους και προσαρμόσιμους. Αυτές οι ποιοτικές αλλαγές, σε συνδυασμό με την αποχώρηση του κράτους, σημαίνουν αλλαγές στο ασφαλιστικό σύστημα. Δεν είναι εφικτό ο εργαζόμενος να υπάγεται σε ένα ενιαίο ασφαλιστικό σύστημα το οποίο μάλιστα θα αφορά μαζικά μεγάλη ομάδα εργαζομένων. Τα νέα συστήματα που εμφανίζονται είναι συστήματα στα οποία η έννοια της ασφάλισης θα είναι ατομική και θα περνά μέσα από τη στήριξη της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων από τους εργαζομένους. Θα πρόκειται μάλλον για ασφάλιση μέσω ενός συσσωρευμένου κεφαλαίου, επενδυμένου έμμεσα στην παραγωγή από τον ίδιο τον εργαζόμενο(πχ μετοχές, καταθέσεις, τραπεζικά προγράμματα), που θα τον ακολουθεί στις διάφορες θέσεις εργασίας του.

Για την κριτική και το κίνημα.

Για πολλούς η μονοπωλιακή συγκρότηση της παραγωγής συνδέεται με τον ιμπεριαλισμό και αποτελεί απόδειξη της άναρχης ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων που συντελείται με γνώμονα το κέρδος. Συνδέεται ακόμη με την ανηθικότητα των κεφαλαιοκρατών. Σύμφωνα όμως με τη θεμελιακή δομή του καπιταλισμού όπως περιγράφηκε παραπάνω, τα μονοπώλια είναι αναγκαιότητα, αφού τα εμπορεύματα που παράγονται μονοπωλιακά είναι αυτά που παράγονται με τους καλύτερους ρυθμούς αξιοποίησης κεφαλαίου, είναι δηλαδή τα εμπορεύματα που μπορούν να έχουν τον καλύτερο συνδυασμό ποιότητας-τιμής. Οι ανισότητες προκύπτουν από την αδυναμία της πλήρους μονοπωλιακής συγκρότησης, με την παράλληλη απελευθέρωση κεφαλαίων που δε βρίσκουν διέξοδο. Κανένα κεφάλαιο δε μπορεί για πάντα να συνεχίζει να συσσωρεύεται με αποδεκτούς ρυθμούς, ενώ τα κεφάλαια υψηλότερης συσσώρευσης βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση έναντι τω υπολοίπων. Έτσι δημιουργούνται στην αγορά κυρίαρχοι και υποτελείς κεφαλαιοκράτες, πράγμα όμως που αποτελεί πρόβλημα των υποτελών.

Τα μονοπώλια είναι ο τρόπος που αναπτύσσονται στον ΚΤΠ οι παραγωγικές δυνάμεις. Δεν είναι τα μονοπώλια κάτι που εισάγει στρεβλώσεις, ούτε κάτι που φρενάρει την ορθολογική ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Η ίδια η δομή του ΚΤΠ υπόκειται σε περιορισμούς, αντιφάσεις και νομοτέλειες που εκφράζονται και στην διαδικασία μονοπωλιακής συγκρότησης της αγοράς. Αυτό έχει σημασία, διότι αν η κριτική μας κινείται μόνο γύρω από τα φαινόμενα ανηθικότητας στον καπιταλισμό -που ομολογουμένως υπάρχουν- και βλέπουμε τα μονοπώλια και τις πολυεθνικές σαν την αιτία αυτής της ανηθικότητας και των αντιθέσεων στον ΚΤΠ, τότε η λογική συνέχεια είναι πως αν με κάποιο τρόπο απαλλαγούμε από τα μονοπώλια, τις πολυεθνικές και το συσσωρευμένο κεφάλαιο, θα έχουμε ένα σύστημα παραγωγής απαλλαγμένο από ανηθικότητα και αντιθέσεις.

Η ανάγνωση αυτή μέσα στο κίνημα εμφανίζεται με δύο τρόπους. Ο πρώτος είναι η λογική που θέλει τη λύση να περνά μέσα από την κεντρική οργάνωση της παραγωγής από τους εργάτες με γνώμονα το συμφέρον τους. Αυτή η λογική παραβλέπει πως αυτό που περιγράφει είναι και πάλι η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, μέσω της επανεπένδυσης του υπερπροϊόντος στην παραγωγή. Δηλαδή μέσω του ίδιου μηχανισμού συσσώρευσης που συγκρότησε τα μονοπώλια, του ίδιου μηχανισμού συσσώρευσης που απελευθερώνει κεφάλαιο που δε μπορεί να επενδυθεί -αλλά χρειάζεται συσσωρευμένο-, του ίδιου μηχανισμού συσσώρευσης που περιέχει αντιθέσεις και γεννά τάξεις.

Ο δεύτερος τρόπος είναι η λογική που βλέπει την λύση στην αποσυσσώρευση και αποκέντρωση της παραγωγής, με ταυτόχρονη διατήρηση όλων των επιμέρους στοιχείων του τρόπου παραγωγής (καταμερισμός, ανταλλαγή κτλ). Αυτό που παραβλέπεται εδώ είναι η αναγκαιότητα της περαιτέρω ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων. Με την αποσσυσώρευση αλλά και τη διατήρηση των υπόλοιπων στοιχείων του τρόπου παραγωγής(πράγμα ανέφικτο, αλλά έστω ότι πετυχαίνεται), θα σήμαινε πως έχουμε ένα σύστημα παραγωγής και του κόβουμε το μηχανισμό με τον οποίο αναπτύσσεται, παγώνουμε δηλαδή την ιστορία.

Έχει σημασία να αναγνωρίζουμε τις αναγκαιότητες του καπιταλισμού σαν αναγκαιότητες. Το ίδιο και τη μονοπωλιακή συγκρότηση. Αυτό ωστόσο δε σημαίνει ότι υπερασπιζόμαστε

αυτήν την αναγκαιότητα. Αντιθέτως, αυτή η ανάλυση -όσο πετυχαίνεται- φέρνει την κριτική μας ένα βήμα πιο κοντά σε μια ολική κριτική.

---

[i] Αύξηση των πωλήσεων πάνω από ένα συγκεκριμένο όριο, το οποίο είναι η φυσιολογική αύξηση της αγοράς του συγκεκριμένου προϊόντος μέσα στο χρόνο.

Άνοιξη 2016

ΓΙΑΤΙ ΚΑΙ ΠΩΣ ΔΕ ΖΕΙ ΠΙΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΜΑΣ ΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Το εργατικό κίνημα είναι η πρακτική των εργαζομένων να οργανώνονται μαζικά για την διεκδίκηση των όρων δουλειάς -και ζωής κατ' επέκταση- στη βάση της εργατικής τους ταυτότητας. Αυτό σαν γενικευμένη και πάγια τακτική πλέον δεν υπάρχει. Η εξήγηση της εξαφάνισης του εργατικού κινήματος σαν αλλαγή των συσχετισμών με τη παραπλάνηση των εργατών από τη σοσιαλδημοκρατία ή από προδοτικά κόμματα και οργανώσεις είναι εκτός χρόνου και υπονοεί ότι μία ανάσταση του εργατικού κινήματος είναι εφικτή. Η εξήγηση της εξαφάνισης μπορεί να γίνει μόνο με τη κατανόηση της εξαφάνισης των ιστορικών συνθηκών μέσα στις οποίες γεννήθηκε και αναπτύχθηκε το εργατικό κίνημα.

Μεταβολή των παραγωγικών σχέσεων

Για να κατανοήσουμε πώς εξαφανίστηκαν αυτές οι ιστορικές συνθήκες θα πρέπει να κατανοήσουμε πώς οι παραγωγικές σχέσεις στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής (ΚΤΠ) μεταβάλλονται. Η θεμελιακή δομή του ΚΤΠ πετυχαίνει μια οικονομική αρχή που λέει ότι κάθε χρόνο, με την ίδια ποσότητα εργασίας, παράγονται περισσότερα από τον προηγούμενο. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει συνεχώς μία ποσοτική αλλαγή στις σχέσεις που τον συνθέτουν. Οι ποσοτικές και ποιοτικές αλλαγές όμως είναι αλληλένδετες. Οι παραγωγικές σχέσεις μεταβάλλονται ποσοτικά και ποιοτικά, διαφέρουν από περίοδο σε περίοδο και η κίνηση αυτή δεν είναι απλό αποτέλεσμα αλλά αποτέλεσμα και προϋπόθεση του ΚΤΠ. Προκειμένου να πετυχαίνεται αυτή η οικονομική αρχή, οι παραγωγικές σχέσεις μεταβάλλονται.

Ο τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται η σχετική αύξηση του πλούτου στον ΚΤΠ είναι αυτός της αξιοποίησης και επανεπένδυσης του κεφαλαίου, αυτή είναι και η θεμελιακή δομή του. Ο τρόπος αξιοποίησης του κεφαλαίου είναι η άντληση υπεραξίας. Οι παραγωγικές σχέσεις δηλαδή δεν είναι ουδέτερες, αλλά σχέσεις εκμετάλλευσης και για αυτόν τον λόγο, ο μηχανισμός με τον οποίο μεταβάλλονται είναι η ταξική πάλη.

Ένα αντικειμενικό επιχείρημα από τη σκοπιά της υπεράσπισης του συστήματος για την αντίληψη των ποσοτικών αλλαγών είναι πως *αν συμβολίσουμε το σύνολο του αποτελέσματος της παραγωγής με ένα γράφημα πίτας και πούμε ότι στους εργαζόμενους πηγαίνει ένα μικρό ποσοστό αυτής έστω χ τον επόμενο χρόνο στους εργαζόμενους θα πάει ένα ποσοστό χ'<χ αλλά η πίτα θα είναι μεγαλύτερη. Με σχετικούς όρους οι εργαζόμενοι κάθε χρόνο έχουν πρόσβαση σε μικρότερο κομμάτι του παραγόμενου πλούτου αλλά με απόλυτους όρους έχουν πρόσβαση σε μεγαλύτερο κομμάτι*. Η εκκίνηση όλων των κινημάτων γίνεται για την διεκδίκηση μεγαλύτερου κομματιού της πίτας - πράγμα εφικτό όπως φαίνεται με απόλυτους όρους. Το αποτέλεσμα ωστόσο όλης της ταξικής πάλης είναι η απόκτηση μικρότερου κομματιού της πίτας με σχετικούς όρους, πράγμα το οποίο στον ΚΤΠ είναι μονόδρομος για να επιτευχθεί αύξηση της πίτας.

Μπορούμε να πούμε λοιπόν ότι η απόλυτη αλλά κυρίως η σχετική αύξηση του πλούτου με την ταυτόχρονη μεταβολή των παραγωγικών σχέσεων, επιτυγχάνεται δια της ταξικής πάλης.

Άντληση υπεραξίας

Για την αντίληψη του τρόπου μεταβολής των παραγωγικών σχέσεων πρέπει να εξετάσουμε τους τρόπους αύξησης του ποσοστού της υπεραξίας. Η άντληση υπεραξίας χωρίζεται σε άντληση απόλυτης υπεραξίας και άντληση σχετικής υπεραξίας. Η αύξηση του ποσοστού της υπεραξίας μέσω της άντλησης απόλυτης υπεραξίας γίνεται με αύξηση των ωρών εργασίας ή με μείωση του μισθού. Η αύξηση του ποσοστού της υπεραξίας με άντληση σχετικής υπεραξίας γίνεται με μείωση του λόγου αναγκαίας εργασίας/υπερεργασίας. Ο λόγος αυτός μειώνεται με την ελάττωση του κόστους των μέσων συντήρησης του εργαζόμενου ή -εκφρασμένο αλλιώς- με την αύξηση της παραγωγικότητας(αποδοτικότητας) της εργασίας.

Το κόστος των μέσων συντήρησης αποτελείται από την εργασία που δαπανήθηκε και το σταθερό προκαταβεβλημένο κεφάλαιο. Η μείωσή του μπορεί να επιτευχθεί με μείωση της εργασίας που πρέπει να δαπανηθεί, πράγμα ταυτόσημο με την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, ή με μείωση του σταθερού κεφαλαίου.

Ονόμασα αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας μόνο τη μείωση της εργασίας που πρέπει να ξοδευθεί για την παραγωγή ενός εμπορεύματος. Αν όμως σκεφτούμε την εργασία σαν μεταβλητό κεφάλαιο, τότε η μείωση του κόστους των μέσων συντήρησης(αύξηση του ποσοστού της υπεραξίας) επιτυγχάνεται με μείωση του κεφαλαίου που χρειάζεται για να παραχθούν αυτά τα μέσα συντήρησης συνολικά, σταθερού ή μεταβλητού. Δηλαδή αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας είναι η μείωση του κεφαλαίου που πρέπει να καταβληθεί για την παραγωγή των εμπορευμάτων.

Υποταγή της εργασίας στο κεφάλαιο

Η υποταγή της εργασίας στο κεφάλαιο ξεκινά με τη μετατροπή της εργασίας σε μεταβλητό κεφάλαιο, από τη στιγμή που η εργασία γίνεται κομμάτι του κεφαλαίου και σαν τέτοιο παίρνει μέρος στην αξιοποίησή του.

Με τη συσσώρευση του κεφαλαίου ωστόσο η υποταγή της εργασίας σε αυτό αποκτά άλλες διαστάσεις. Στον ΚΤΠ ο καταμερισμός της εργασίας γίνεται στη βάση των κοινωνικών μέσων παραγωγής και μέσω της συσσώρευσης κεφαλαίου και της συσσώρευσης μέσων παραγωγής εμφανίζεται και μια αυξημένη κοινωνική παραγωγική δύναμη της εργασίας που εμφανίζεται σαν παραγωγική δύναμη του κεφαλαίου. Εμφανίζεται σαν τέτοια διότι η παραγωγικότητα της εργασίας εκφράζεται σαν το κεφάλαιο που πρέπει να καταβληθεί για την παραγωγή των εμπορευμάτων. Το κεφάλαιο είναι φορέας της αποδοτικότητας της εργασίας.

Αν ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής παρουσιάζεται από τη μια μεριά σαν ιστορική ανάγκη για τη μετατροπή του προτσές εργασίας σε κοινωνικό προτσές, από την άλλη, αυτή η κοινωνική μορφή του προτσές εργασίας εμφανίζεται σαν μια μέθοδος που τη χρησιμοποιεί το κεφάλαιο για να εκμεταλλευτεί πιο κερδοφόρα το προτσές εργασίας με το ανέβασα της παραγωγικής του δύναμης.[1]

Η υποταγή της εργασίας στο κεφάλαιο δεν είναι κάτι που έχει συντελεστεί, είναι κάτι που συντελείται διαρκώς, είναι μια διαδικασία και μάλιστα συνεχώς αυξανόμενης έντασης. Μαζί με τη διαδοχή περιόδων ύφεσης και ανάπτυξης εμφανίζονται και προστίθενται νέοι τρόποι αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας. Περνώντας από τον ένα κύκλο συσσώρευσης στον άλλο εμφανίζονται νέοι τρόποι αύξησης της παραγωγικότητας διότι κάθε κύκλος έχει μεγαλύτερους ρυθμούς συσσώρευσης από τον προηγούμενο.

Συγκεκριμένα / λίγο σχηματικά / για το εργατικό κίνημα

Η αρχή της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής γίνεται τη στιγμή που έχουμε μια τέτοια συσσώρευση κεφαλαίου που επιτρέπει την εκμετάλλευση ενός μεγαλύτερου αριθμού εργατών στο ίδιο είδος εμπορεύματος. Από αυτό το γεγονός έχουμε αμέσως μια αυξημένη κοινωνική παραγωγική δύναμη της εργασίας/του κεφαλαίου που οφείλεται στη συνεργασία ενός μεγαλύτερου αριθμού εργατών στο ίδιο είδος εμπορεύματος.

Σε αυτό έρχεται να προστεθεί η χρησιμοποίηση της τεχνολογικής προόδου από το κεφάλαιο για την αύξηση της αποδοτικότητας της εργασίας. Αν ορίζουμε αύξηση της αποδοτικότητας της εργασίας την μείωση του κεφαλαίου που καταβάλλεται για την παραγωγή εμπορευμάτων, η αύξηση της αποδοτικότητας με χρήση νέας τεχνολογίας αφορά την μείωση του μεταβλητού μέρους του κεφαλαίου που χρειάζεται για την παραγωγή. Η

[1] Κ. Μαρξ, Το Κεφάλαιο, τόμος Ι

τεχνολογική πρόοδος αποτελεί μια συλλογική κατάκτηση η οποία εμφανίζεται όμως σαν επιτεύγματα ατομικών επιστημόνων και εφευρετών, σαν κατάκτηση ενός επιπέδου μεγαλύτερης δυνατότητας εκμετάλλευσης της εργασίας από ένα ατομικό κεφάλαιο. Εμφανίζεται έτσι διότι η κίνηση προς αυτή την κατεύθυνση γίνεται με κινητήρια δύναμη τον ανταγωνισμό. Φυσικά όταν κατακτιέται ένα επίπεδο μεγαλύτερης δυνατότητας εκμετάλλευσης της εργασίας από ένα ατομικό κεφάλαιο -σε ένα είδος εμπορεύματος- στη συνέχεια εγκαθιδρύεται οικουμενικά για να εκφραστεί σαν το μέσο κοινωνικά αναγκαίο χρόνο εργασίας για την παραγωγή του εμπορεύματος αυτού.

Η άντληση σχετικής υπεραξίας μέσω της συνεργασίας των εργατών εντός της επιχείρησης δημιουργεί την ανάγκη διοίκησης της παραγωγής, ρόλο τον οποίο έχει το κεφάλαιο και κάνει τον κεφαλαιοκράτη αφεντικό. Στον καιρό του εργατικού κινήματος η βασική μέθοδος αύξησης του ποσοστού της υπεραξίας από το κεφάλαιο ήταν η τεχνολογική πρόοδος. Η άντληση σχετικής υπεραξίας μέσω της τεχνολογικής προόδου έκανε τη συνθήκη που το κεφάλαιο είναι ο φορέας της παραγωγικότητας της εργασίας να εμφανίζεται σαν συνθήκη που η ιδιοκτησία του αφεντικού είναι ο φορέας της παραγωγικότητας του εργάτη. Η ιδιοκτησία του αφεντικού είναι τα μέσα παραγωγής. Η παραγωγικότητα της εργασίας εξαρτιόταν -στο μεγαλύτερο βαθμό- από το τεχνολογικό επίπεδο των μέσων παραγωγής που μπορεί να αγοράσει το αφεντικό.

Η αύξηση στο ποσοστό της υπεραξίας είναι ποσοτική αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων. Η αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων γίνεται με το μηχανισμό της ταξικής πάλης της οποίας η μορφή προκύπτει από τον τρόπο αύξησης του ποσοστού της υπεραξίας. Η εμφάνιση του κεφαλαιοκράτη σαν αφεντικό/διοικητής και η εξάρτηση της παραγωγικότητας της εργασίας από την τεχνολογία των μέσων παραγωγής -που αποτελούν ιδιοκτησία του αφεντικού- οδηγεί την ταξική πάλη να παίρνει τη μορφή της αντιπαράθεσης μεταξύ αφεντικών και εργατών γύρω από την άντληση απόλυτης υπεραξίας, γύρω από το μισθό και το ωράριο. Δηλαδή οι εργάτες βρίσκονται στη βάση της εργατικής τους ταυτότητας απέναντι από τα αφεντικά στη διεκδίκηση των όρων δουλειάς.

Νέοι τρόποι άντλησης σχετικής υπεραξίας

Στη συνεργασία και διεύθυνση των εργατών πάνω σε ένα είδος εμπορεύματος και στη τεχνολογική πρόοδο εμφανίζονται και προστίθενται νέοι τρόποι άντλησης σχετικής υπεραξίας, νέοι τρόποι αύξησης της παραγωγικότητας οι οποίοι προκύπτουν από τη συσσώρευση.

Εδώ θα χρησιμοποιήσω το πολυσυζητημένο παράδειγμα της αυτοκινητοβιομηχανίας Φορντ ρίχνοντας τη προσοχή σε ένα διαφορετικό σημείο. Συγκεκριμένα σε μια επιχειρηματική πρακτική του Φορντ, ένα σύμπλεγμα εργοστασίων κατά μήκος ενός ποταμού το Ford River Rouge Complex. Είχε συγκεντρώσει στην ιδιοκτησία του, από ορυχεία που εξόρυσσαν πρώτες ύλες μέχρι τα εργοστάσια συναρμολόγησης αυτοκινήτων, όλες τις βιομηχανίες συν τα εργοστάσια παραγωγής ενέργειας, τα λιμάνια και σιδηρόδρομο. Δεν είχε δηλαδή σχεδόν καθόλου προμηθευτές και συνεργαζόμενες εταιρείες. Ακόμα περισσότερο για να ελεγχθεί ακόμα καλύτερα η κίνηση των εμπορευμάτων ο Φορντ είχε εγκαθιδρύσει και ένα σύστημα franchise με το οποίο έλεγχε τους λιανοπωλητές. Πέρα από τη γραμμή παραγωγής και τον καταμερισμό των εργασιών μέσα στο εργοστάσιο είχε καταφέρει και μεταξύ των εργοστασίων μία συνεχή ροή των εμπορευμάτων από την πρώτη ύλη ως την πώληση. Πρακτική που αύξησε πολύ τους ρυθμούς συσσώρευσης του κεφαλαίου. Αυτή η ευθυγράμμιση και η αύξηση του ρυθμού συσσώρευσης σαν αποτέλεσμα της ακραίας συσσώρευσης ήταν ουτοπική για το κεφάλαιο. Η ουσία του επιτεύγματος ήταν στην συνεχή ροή των εμπορευμάτων.

Αυτή η συνεχής ροή των εμπορευμάτων θεωρητικά εξαφανίζει την ανάγκη όλων των ενδιάμεσων εργοστασίων να αποθηκεύουν πρώτες ύλες και τελικά προϊόντα αφού

εξισορροπεί την προσφορά και την ζήτηση και τίθεται τέτοιο ζήτημα μόνο στο επίπεδο της τελικής κατανάλωσης. Αυτό επιτρέπει στις εταιρίες να επιχειρούν με λιγότερο κεφάλαιο αφού δεν είναι υποχρεωμένες να δεσμεύουν κεφάλαιο σε αποθέματα πρώτων υλών και τελικών προϊόντων. Αλλάζει επομένως η σύνθεση σταθερού και μεταβλητού κεφαλαίου, η υπεραξία που επενδύεται ξανά, επενδύεται τώρα με άλλη αναλογία.

Εδώ έχουμε την περίπτωση άντλησης σχετικής υπεραξίας με μείωση του κεφαλαίου που χρειάζεται για την παραγωγή των εμπορευμάτων αλλά αυτή τη φορά τη μείωση του σταθερού του μέρους. Έχουμε ανέβασμα της παραγωγικής δύναμης της εργασίας με οικονομία στα μέσα παραγωγής χωρίς όμως να αλλάξουν άμεσα οι συνθήκες της δουλειάς.

Πρόκειται για μια αύξηση της έντασης του φαινομένου υποταγής της εργασίας στο κεφάλαιο. Πρόκειται για ποιοτική αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων.

Την οικονομία των μέσων παραγωγής πρέπει γενικά να την εξετάζουμε από διπλή άποψη. Τη μια φορά εφόσον φτηναίνει τα εμπορεύματα και ρίχνει έτσι την αξία της εργατικής δύναμης. Την άλλη φορά εφόσον αλλάζει τη σχέση της υπεραξία προς το προκαταβεβλημένο συνολικό κεφάλαιο, δηλαδή προς το άθροισμα της αξίας των συστατικών μερών του, του σταθερού και του μεταβλητού κεφαλαίου. Επειδή δηλαδή στην κεφαλαιοκρατική παραγωγή οι όροι της εργασίας αντιπαρατίθενται στον εργάτη σαν κάτι το αυτοτελές, εμφανίζεται και η οικονομία τους σαν μια ιδιαίτερη επιχείρηση που δεν τον αφορά καθόλου και για αυτό χωρισμένη από τις μέθοδες που ανεβάζουν τη προσωπική του παραγωγικότητα.[2]

Η συγκέντρωση στα χέρια ενός κεφαλαιοκράτη όλων των κομματιών της παραγωγής ενός εμπορεύματος δεν ακολουθήθηκε τελικά, διότι αποδείχτηκε μη αποδοτική και το κεφάλαιο ακολούθησε την πρακτική της αποκαθετοποίησης της παραγωγής. Είχε όμως αποκαλυφθεί η δυνατότητα ακόμα μεγαλύτερης εκμετάλλευσης της εργασίας: μέσω της δημιουργίας συνεχών ροών εμπορευμάτων, μέσω της ευθυγράμμισης της παραγωγής συνολικά, μέσω της συνεργασίας και από κοινού βελτιστοποίησης των διαδικασιών και των νούμερων μεταξύ των επιχειρήσεων. Αυτή είναι και η ουσία του ΚΤΠ: εξειδίκευση, σπάσιμο και καταμερισμός των εργασιών σε επιμέρους κεφάλαια που ανήκουν όμως σε ένα ενιαίο κοινωνικό προτσές παραγωγής.

Νέα παγκοσμιοποίηση και οριζόντιες δομές παραγωγής

Αυτή είναι η νέα παγκοσμιοποίηση, η οποία δεν διεξάγεται λόγω του ανταγωνισμού των μονοπωλίων αλλά διεξάγεται εξαιτίας της ανάγκης για ευθυγράμμιση των εργασιών. Η επέκταση δεν γίνεται με κατάκτηση νέων αγορών αλλά νέων κομματιών της αγοράς, μέσω της διαδικασίας εμπορευματοποίησης.

Οι εταιρείες, στην διαδικασία ευθυγράμμισης και από κοινού βελτιστοποίησης, άλλαξαν το μοντέλο με το οποίο συναλλάσσονταν. Πέρασαν από ένα μοντέλο εντολών και ελέγχου σε ένα μοντέλο σύνδεσης και συνεργασίας. Οι εταιρείες μέχρι τώρα έδιναν εντολές, έθεταν παραγγελίες και έλεγχαν το αποτέλεσμα, προσπαθώντας να επωφεληθούν όσο μπορούσαν από τον ανταγωνισμό των προμηθευτών τους. Τώρα οι εταιρείες συνδέονται και συνεργάζονται προσπαθώντας να βελτιώσουν από κοινού τα νούμερά τους. Αυτό έχει σαν αποτελέσματα την μεταφορά του μοντέλου σύνδεσης και συνεργασίας μεταξύ των εταιρειών μέσα στις ίδιες τις επιχειρήσεις. Πολλές εταιρείες, αντί να διαρθρωθούν σε πολλά επίπεδα και να έχουν μία κάθετη δομή, είναι εφικτό να δημιουργήσουν μία πιο οριζόντια δομή με πολύ λιγότερα επίπεδα. Έτσι, επιστάτες, ελεγκτές, εργοδηγοί, παύουν να είναι απαραίτητοι στα πλαίσια μιας νέας λογικής συνεργασίας και συνυπευθυνότητας.

Το φαίνεσθαι

---

[2] Κ. Μαρξ, Το Κεφάλαιο, τόμος Ι

Σε καιρούς εργατικού κινήματος είπα ότι η συνθήκη κατά την οποία το κεφάλαιο είναι ο φορέας της παραγωγικότητας της εργασίας, εμφανίζεται σαν συνθήκη όπου φορέας της παραγωγικότητας της εργασίας είναι τα μέσα παραγωγής. Η αναπαράσταση αυτή έχει αλλάξει χωρίς να χαθεί. Οι εργαζόμενοι αντιλαμβάνονται πιο σύνθετα την αποδοτικότητα της εργασίας τους. Μπροστά τους εμφανίζονται δύο ακόμα φαινομενικοί φορείς: η γεωγραφική θέση και το κράτος. Αυτό αποδεικνύουν εκφράσεις όπως "όλα πλέον παράγονται στην Κίνα" και "η Ελλάδα δεν συμφέρει για επενδύσεις", που είναι εκφράσεις must για ανθρώπους που "ξέρουν την αγορά".

Πρώτα η γεωγραφική θέση : δύο ίδια εργοστάσια με ίδιο εξοπλισμό και οργάνωση, με ίδιο ρυθμό παραγωγής σε διαφορετικά μέρη του πλανήτη, επιτυγχάνουν διαφορετικά ποσοστά κέρδους. Πέρα από τις διαφορές σε μισθούς ή το πλαίσιο στο οποίο λειτουργούν -ας υποθέσουμε ότι αυτά δεν διαφοροποιούνται- και πάλι υπάρχει διαφορά στα ποσοστά κέρδους λόγω της γεωγραφικής θέσης, της θέσης δηλαδή στα διεθνή δίκτυα ροής εμπορευμάτων. Τα εμπορεύματα που βρίσκονται σε κίνηση ή είναι αποθηκευμένα και περιμένουν, είναι δεσμευμένο κεφάλαιο και η ποσότητα αυτών των εμπορευμάτων(κεφάλαιο), εξαρτάται σε ένα ευθυγραμμισμένο παγκοσμιοποιημένο σύστημα από τη γεωγραφική θέση. Γι' αυτό και οι ρυθμοί αξιοποίησης του κεφαλαίου(ρυθμοί αξιοποίησης της εργατικής δύναμης), διαφέρουν ανάλογα την γεωγραφική θέση. Στη προσπάθεια να αυξηθεί η ταχύτητα αξιοποίησης του κεφαλαίου, φάνηκε η ανάγκη για ένα πιο παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας. Δεν λέω ότι υπάρχει απόλυτη περιφερειοποίηση της παραγωγής, λέω ότι η γεωγραφική θέση αποτελεί ένα παράγοντα διαφοροποίησης του ρυθμού αξιοποίησης της εργασίας.

Δεύτερα το κράτος: το κράτος είναι αυτό που καθορίζει την ικανότητα των επιχειρήσεων μίας χώρας να ενταχθούν με επιτυχία ή όχι στις παγκόσμιες αλυσίδες. Ο τρόπος με τον οποίο το καταφέρνει αυτό είναι θέτοντας σταθερά πλαίσια: ένα νομικό πλαίσιο που επιτρέπει τη μεταφορά και επένδυση κεφαλαίων, ένα πλαίσιο λειτουργίας των υποδομών μεταφοράς και ένα πλαίσιο πολιτικής σταθερότητας. Δεν μπορούμε φυσικά να δούμε το κράτος σαν απλό εργαλείο του ΚΤΠ, ξεχωριστό από το κεφάλαιο. Το κράτος έχει τη βασική λειτουργία της ενσωμάτωσης της εργασίας στο κεφάλαιο, της ενσωμάτωσης δηλαδή της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης στην αναπαραγωγή του κεφαλαίου και αυτή του η λειτουργία δεν αλλάζει. Όμως εδώ κοιτάμε το πώς εμφανίζεται το κράτος σαν φορέας της αποδοτικότητας της εργασίας π.χ. είναι σίγουρο πως το αν ένα κράτος έχει συνάψει διεθνείς συμβάσεις εμπορίου ή όχι, επηρεάζει τα ποσοστά κέρδους που μπορούν να επιτύχουν τα κεφάλαια στη χώρα αυτή, δηλαδή το αν αξίζει να αξιοποιηθεί η εργασία των κατοίκων και σε ποιο βαθμό.

Εμπορευματοποίηση και ελαστικές σχέσεις εργασίας

Για να μπορέσουν να συνεχίσουν να αυξάνονται τα ποσοστά κέρδους δεν φτάνει αυτή η ευθυγράμμιση και η προσπάθεια δημιουργίας συνεχών ροών εμπορευμάτων, πρέπει να ανακαλύπτονται συνεχώς νέες δυνατότητες, νέες μέθοδοι δημιουργίας κέρδους. Η ανακάλυψη αυτή γίνεται με μια συνεχή διαδικασία εμπορευματοποίησης. Η εμπορευματοποίηση αγαθών και υπηρεσιών είναι δομική στον ΚΤΠ και είναι κομμάτι της διαδικασίας αύξησης του ρυθμού αξιοποίησης κεφαλαίου.[3]

Η εμπορευματοποίηση αναφέρεται σε αυτά που καπιταλιστικά ονομάζονται καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες. Πρόκειται για εμπορεύματα που εμφανίζονται πρώτη φορά στην αγορά και όλο και μεγαλύτερο κομμάτι του κεφαλαίου επενδύεται στη παραγωγή τους

[3] Δεν αναφέρομαι σε εμπορευματοποίηση κάποιων "κοινωνικών αγαθών". Τα λεγόμενα κοινωνικά αγαθά είναι ήδη εμπορεύματα και σαν κοινωνικά αγαθά υπάρχουν μόνο στο μυαλό όσων σκέφτονται με ένα ορίζοντα εργατικού ελέγχου πάνω στον καπιταλισμό

διότι αφήνουν μεγάλο περιθώριο κέρδους. Ωστόσο χαρακτηριστικό των προϊόντων αυτών είναι ότι δεν υπάρχει δυνατότητα ακριβούς πρόβλεψης της ζήτησης.

Η παραγωγή ενός παραδοσιακού εμπορεύματος, που καλύπτει μία λειτουργική ανάγκη με γνωστή ζήτηση, οργανώνεται με βάση τα πλεονεκτήματα της μαζικής παραγωγής. Τα υψηλότερα ποσοστά κέρδους επιτυγχάνονται με αύξηση του ποσοστού υπεραξίας με τον τρόπο που περιέγραψα προηγουμένως: με τον παγκόσμιο καταμερισμό και με την ευθυγράμμιση της παραγωγής. Από την άλλη, η παραγωγή ενός καινοτόμου εμπορεύματος οργανώνεται με βάση την γρήγορη ανταπόκριση. Αυτό συμβαίνει επειδή η ζήτηση των εμπορευμάτων αυτών από τη φύση τους είναι ακαθόριστη, μη προβλέψιμη. Η παραγωγή τους γίνεται κοντά στην περιοχή κατανάλωσής, χρησιμοποιούνται διάφοροι εναλλακτικοί προμηθευτές και δημιουργούνται δομές που επιτρέπουν τις αποκλίσεις στην δυναμικότητα του συστήματος.

Μια τέτοια περίπτωση είναι η εμπορευματοποίησης της νέας τεχνολογίας. Για παράδειγμα, μια εταιρία όπως η apple όταν πρόκειται να βγάλει ένα νέο καινοτόμο εμπόρευμα μισθώνει διαφορετικά εργοστάσια παραγωγής και παράγει σε ελάχιστο χρονικό διάστημα τεράστιες ποσότητες ενώ στη συνέχεια αποσύρεται από την παραγωγή. Τα συνεργαζόμενα εργοστάσια παρουσιάζουν τεράστιες αποκλίσεις στους ρυθμούς παραγωγής που πρέπει να επιτύχουν. Αν συμβεί κάτι απρόβλεπτο, όπως πχ μια απεργία, βρίσκεται εναλλακτικός προμηθευτής χωρίς επιπλέον κόστος. Έτσι κι αλλιώς μια τέτοια εταιρία αυτό κάνει: κλείνει ακραίες συμφωνίες της τελευταίας στιγμής, έχει εξαρχής επενδύσει στην προσαρμοστικότητα της παραγωγής της. Για την ακρίβεια, η επένδυση στην προσαρμοστικότητα είναι η επένδυση που οδηγεί σε αυξημένα κέρδη.

Η ουσία της δυνατότητας μεγαλύτερων ποσοστών κέρδους βρίσκεται στην ακαθοριστία, ενώ η ουσία της αύξησης του ρυθμού αξιοποίησης κεφαλαίου βρίσκεται στην μεταβλητότητα του συστήματος. Εδώ βρίσκεται και η αρχή των ελαστικών σχέσεων εργασίας: η παραγωγικότητα της εργασίας των εργαζομένων που έχουν σαν αντικείμενο τέτοια εμπορεύματα προκύπτει από την επισφάλεια τους. Οι ελαστικές σχέσεις εργασίας έχουν μια αντικειμενική βάση και δεν αποτελούν επινόηση για τον εκβιασμό των εργαζομένων, ούτε την ήττα ενός κινήματος που υποχώρησε και το άφησε να συμβεί. Η επισφάλεια είναι αποτέλεσμα της ταξικής πάλης, αφού πάντα το αποτέλεσμα της ταξικής πάλης είναι υψηλότεροι ρυθμοί αξιοποίησης κεφαλαίου με μεταβολή των κοινωνικών σχέσεων.

Η εμπορευματοποίηση όμως (όπως πχ η νέα τεχνολογία που είναι και απαραίτητο εργαλείο δουλειάς) αλλάζει τις συνήθειες της κατανάλωσης και ενώ τα καινοτόμα προϊόντα αποτελούν την αρχή των ελαστικών σχέσεων, στη συνέχεια έχουμε εξάπλωση και εγκαθίδρυση αυτών των σχέσεων παράλληλα με την εγκαθίδρυση νέων τρόπων κατανάλωσης. Ακόμα, εφόσον η πλειονότητα των εταιρειών έχουν σαν πελάτες άλλες εταιρείες, η κατανάλωση των εμπορευμάτων τους αφορούν κομμάτια της παραγωγής. Έτσι, η εμπορευματοποίηση αποτελεί επέκταση του καπιταλισμού σε κοινωνικό επίπεδο διαμορφώνοντας τις σχέσεις κατανάλωσης και παραγωγής ταυτόχρονα.

Επιβολή της εργασίας, απασχολησιμότητα και ιδεολογήματα

Η παραγωγή σήμερα είναι ακόμα πιο καταμερισμένη και κατανεμημένη με γεωγραφικά κριτήρια. Ακόμα, είναι πιο ευθυγραμμισμένη ενώ η δομή της τείνει να γίνει οριζόντια. Επίσης έχουμε εξάπλωση των επισφαλών σχέσεων εργασίας. Η άντληση της σχετικής υπεραξίας συνοδεύεται πάντα και από μία αύξηση της έντασης της εργασίας. Η άντληση της σχετικής υπεραξίας με αλλαγή στα μέσα παραγωγής αλλάζει άμεσα τις συνθήκες της εργασίας και έτσι την εντατικοποιεί. Ωστόσο οι μέθοδοι που περιέγραψα για την αύξηση της σχετικής υπεραξίας δεν αλλάζουν άμεσα τις συνθήκες εργασίας. Πώς αυξάνει η ένταση

της εργασίας σήμερα και ποιος είναι ο μηχανισμός επιβολής των απαιτήσεων του κεφαλαίου από την εργασία;

Η απάντηση βρίσκεται στον όρο της *απασχολησιμότητας*. Ο κάθε εργαζόμενος για να μπορέσει να συνεχίσει να εργάζεται πρέπει να εξασφαλίζει την απασχολησιμότητά του, να αποδεικνύει δηλαδή ότι η εργασία του μπορεί να αξιοποιηθεί. Αυτό γίνεται με τη συνεχή αύξηση των προσόντων του με σεμινάρια, προσωπική μέριμνα επιμόρφωσης και με την προσαρμοστικότητά του στις νέες συνθήκες. Το κυνήγι της απασχολησιμότητας από τους ίδιους τους εργαζομένους παρουσιάζεται σήμερα σαν προαπαιτούμενο για να μπορέσει το κεφάλαιο να αξιοποιήσει την εργασία.

Έτσι, έχει αλλάξει το κυρίαρχο ιδεολόγημα μεταξύ των εργαζομένων. Σε καιρούς εργατικού κινήματος αυτό που εξασφάλιζε την επιβολή της εργασίας -που ήταν απαραίτητη τότε- ήταν η ιδέα ότι από την εργατική υπόσταση αντλείται μια περηφάνια. Το ιδεολόγημα του περήφανου εργάτη ήταν κοινό για όλους τους εργάτες από δεξιούς μέχρι κομμουνιστές. Ήταν η λογική επέκταση της συνθήκης κατά την οποία η αναπαραγωγή των προλετάριων εξασφαλιζόταν με την ένταξή τους στην εργατική τάξη.

Ενώ σήμερα, το κυρίαρχο ιδεολόγημα είναι ότι ο εργαζόμενος πρέπει να είναι περήφανος για την θέση που κατάφερε να έχει μέσα στην παραγωγή ατομικά. Και αυτό είναι λογική επέκταση της σημερινής συνθήκης, κατά την οποία η αναπαραγωγή των προλετάριων εξασφαλίζεται από την επίτευξη της απασχολησιμότητας κάτω από την απειλή του αποκλεισμού. Το ιδεολόγημα αυτό υποστηρίζεται σε ένα βαθμό από την οριζοντιότητα της παραγωγής, που παρουσιάζει πολλές θέσεις εργασίας σαν θέσεις ευθύνης.

Τέλος

Τα κινήματα σήμερα και στο μέλλον δεν μπορούν να είναι μαζικά και συνειδητοποιημένα για μια άλλη κοινωνία.

Έδωσα μεγάλη έμφαση στο γεγονός πως η παραγωγικότητα της εργασίας εμφανίζεται σαν παραγωγική δύναμη του κεφαλαίου. Όσο το γεγονός αυτό της υποταγής της εργασίας στο κεφάλαιο εντείνεται, τόσο λιγότερο μαζικά και συνειδητοποιημένα θα είναι τα κινήματα. Διότι *συνειδητοποίηση* εννοείται η αντίληψη της εργατικής τάξης και του κεφαλαίου σαν δύο ξεχωριστά και αντίπαλα κομμάτια και *μαζικότητα* εννοείται η μαζικότητα στη βάση της εργατικής ταυτότητας. Κατά συνέπεια, καθώς η υποταγή της εργασίας στο κεφάλαιο εμφανιζόταν σαν εξάρτηση της παραγωγικότητας της εργασίας από τα μέσα παραγωγής, δημιουργούνταν και ένας ορίζοντας κατάκτησης των μέσων αυτών, ένας δηλαδή θετικός ορισμός μιας άλλης κοινωνίας που σήμερα δεν μπορεί να δοθεί.

Φαίνεται πως η ιστορία δεν μπορεί να κάνει πίσω βήματα. Επιμένω στην συνεχή αύξηση του πλούτου με σχετικούς όρους, την οποία και θεωρώ ευθύγραμμη συνιστώσα της κίνησης της ιστορίας. Οι σχέσεις διαμορφώνονται γύρω από αυτή την αρχή και δεν μπορούν να γυρίσουν πίσω και να πάμε σε χαμηλότερα ποσοστά αύξησης του πλούτου. Για παράδειγμα, έχει υπάρξει ιστορική περίοδος που είχαμε καταμερισμό της εργασίας αλλά όχι ανεπτυγμένη εμπορευματική παραγωγή, έχει υπάρξει ιστορική περίοδος που είχαμε εμπορευματική παραγωγή αλλά όχι κινητήριο μοχλό το κέρδος. Σήμερα αυτά είναι αναπόσπαστα το ένα από τα άλλα. Είναι όροι του τρόπου παραγωγής ο οποίος εξελίσσεται και καθώς εξελίσσεται, δεν μπορούμε να έχουμε αποσύμπλεξη των επιμέρους πτυχών του. Αντίστοιχα στο σήμερα έχουμε σαν όρο του τρόπου παραγωγής την περαιτέρω υποταγή της εργασίας στο κεφάλαιο και δεν μπορούμε να το αντιστρέψουμε αυτό. Δεν πρόκειται για μια προσπάθεια μηδενισμού των εργατικών αγώνων, δεν υποστηρίζω ότι κάθε αντίσταση είναι ανώφελη - μάλιστα θεωρώ τις εργατικές διεκδικήσεις πολύ σημαντικές και τους αγώνες για καλύτερους όρους δουλειάς απαραίτητους. Αν όμως πάμε να εξηγήσουμε τη σημερινή οπισθοχώρηση με γνώμονα πως το εργατικό κίνημα είναι μονόδρομος και τα κινήματα πρέπει αποκλειστικά να είναι μαζικά και συνειδητοποιημένα για μια άλλη κοινωνία,

φτάνουμε στο συμπέρασμα πως οι προλετάριοι σήμερα είναι παραπλανημένοι, αδρανείς και πως κάπου κάναμε λάθος.

Δεν κάναμε πουθενά λάθος και οι σημερινοί προλετάριοι δεν είναι παραπλανημένοι ούτε αδρανείς. Δίνουν μάχες αλλά κάποιες από αυτές δεν έχουν τη μορφή που συνηθίσαμε. Η ταξική πάλη δεν πέθανε, διεξάγεται αλλά δεν έχει τη μορφή που ξέραμε.

Φθινόπωρο 2014

Ηλεκτρονικό εμπόριο, ένα παράδειγμα καινοτομίας.

Ένα ενδιαφέρον είδος καινοτομίας αποτελεί το ηλεκτρονικό εμπόριο(e-commerce). Είναι ένας νέος τρόπος διανομής, είναι η πρακτική να πουλιούνται τα εμπορεύματα κατευθείαν στους καταναλωτές μέσω διαδικτύου δίνοντας σε αυτούς τη δυνατότητα να επιλέγουν και να διαμορφώνου, με την ηλεκτρονική τους παραγγελία, τα χαρακτηριστικά του προϊόντος που θέλουν μέσα από μια σειρά επιλογών. Αυτό από μόνο του μπορεί να εξασφαλίσει μια αυξημένη ποικιλία επιλογών κατανάλωσης.

Πέρα όμως από την κατανάλωση, το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί καινοτομία διότι επηρεάζει ολόκληρη την περιστροφή του κεφαλαίου. Ένας παραδοσιακός κατασκευαστής, που πουλάει τα προϊόντα του μέσω διανομέων και λιανοπωλητών, παραδοσιακά θα χρειαζόταν να χτίσει ένα απόθεμα, δηλαδή να έχει παράγει έναν αριθμό τεμαχίων του προϊόντος ώστε να τα έχει διαθέσιμα, πριν αρχίσει τις πωλήσεις. Ενώ μέσω του ηλεκτρονικού εμπορίου θα αρχίσει τις πωλήσεις αμέσως μόλις είναι έτοιμος να αρχίσει την παραγωγή. Μάλιστα το μέγεθος του αποθέματος που παραδοσιακά χτίζεται βασίζεται σε προβλέψεις, οι οποίες είναι λιγότερο ακριβείς από τις προβλέψεις τις οποίες καλείται να κάνει ένας κατασκευαστής που εφαρμόζει e-commerce. Είναι λιγότερο ακριβείς διότι καλείται να κάνει προβλέψεις παρακολουθώντας τη ζήτηση των πελατών του κατευθείαν μέσω δικτύου και δε κάνει προβλέψεις βάσει των παραγγελιών των διανομέων οι οποίοι βλέπουν τη ζήτηση των λιανοπωλητών που είναι αυτοί που βλέπουν τη ζήτηση των πελατών. Όλα αυτά τα επίπεδα, που φιλτράρουν την πληροφορία, δημιουργούν διακυμάνσεις στη ζήτηση. Καλύτερες προβλέψεις της ζήτησης προκύπτουν ακόμα από το γεγονός πως με την εφαρμογή του e-commerce είναι εφικτό το postponement, η πρακτική δηλαδή να αναβάλλεται η επεξεργασία των τελικών χαρακτηριστικών του προϊόντος ώστε να γίνεται μετά την παραγγελία. Από την πρακτική αυτή καλύτερες προβλέψεις της ζήτησης προκύπτουν διότι η εταιρεία δεν καλείται να κάνει προβλέψεις για κάθε ένα κωδικό προϊόντος αλλά για το σύνολο τους, προβλέψεις δηλαδή για μία μεγαλύτερη μάζα προϊόντων χωρίς διαμορφωμένα τελικά χαρακτηριστικά των οποίων η μεταβλητότητα της ζήτησης είναι μικρότερη αφού είναι αποτέλεσμα των μεταβλητοτήτων των ζητήσεων των επιμέρους τελικών προϊόντων[1].

Ηλεκτρονικό εμπόριο συνεπώς σημαίνει καλύτερες προβλέψεις της ζήτησης, που με τη σειρά του σημαίνει μειωμένη ανάγκη για δημιουργία αποθέματος τελικών προϊόντων. Έτσι επιταχύνεται η κυκλοφορία του κεφαλαίου. Το κεφάλαιο μένει πολύ λιγότερο στη μορφή του εμπορευματικού κεφαλαίου, αφού τα εμπορεύματα έχουν πουληθεί πριν ακόμη παραχθούν. Ακόμα μειώνεται αρκετά το φαινόμενο που το κεφάλαιο επενδύεται, παίρνει τη μορφή εμπορευμάτων και δε συναντά ζήτηση, με αποτέλεσμα να απαξιώνεται.

Εξαιτίας του ότι οι παραγγελίες προηγούνται της ολοκλήρωσης της παραγωγής προκύπτει μία ακόμα δυνατότητα, η δυνατότητα να προηγούνται οι εισπράξεις των πληρωμών, να λειτουργεί η εταιρεία με αρνητικό κυκλοφοριακό κεφάλαιο. Παραδοσιακά η αρχή της

[1] Η μελέτη της μεταβλητότητας διαφορετικών συνδυασμών τυχαίων μεταβλητών, αποτελεί καθαρά αντικείμενο της στατιστικής επιστήμης. Μέσα σε αυτό λοιπόν το παράδειγμα του ηλεκτρονικού εμπορίου μπορούμε να δούμε και τη διαλεκτική σχέση ανάμεσα στην επιστήμη και την κίνηση του κεφαλαίου.

παραγωγής προηγείται κατά πολύ της πληρωμής από τον καταναλωτή. Το κυκλοφοριακό κεφάλαιο είναι αυτό που εξασφαλίζει τα έξοδα παραγωγής και μεταφοράς που πρέπει να προκαταβληθούν. Με το ηλεκτρονικό εμπόριο αυτή η ανάγκη για προκαταβολή εξαφανίζεται και το κυκλοφοριακό κεφάλαιο απελευθερώνεται.

Σαν συνέπεια μία εταιρεία που πουλάει μέσω ηλεκτρονικού εμπορίου είναι δυνατό να αυξήσει τα περιθώρια κέρδους της και να πουλήσει σε χαμηλότερη τιμή. Ακόμα οι διανομείς, οι λιανοπωλητές και τα κέρδη τους εξαφανίζονται και αφήνουν στην εταιρεία τη δυνατότητα για ακόμη μεγαλύτερα κέρδη και φτηνότερα προϊόντα. Συνοψίζοντας, από την εφαρμογή του e-commerce μία εταιρεία απολαμβάνει τα πλεονεκτήματα του να μπορεί να βγάλει τα προϊόντα της πιο γρήγορα στην αγορά, να κάνει πιο ακριβείς προβλέψεις, να λειτουργεί με αρνητικό κεφάλαιο, να αυξήσει τα περιθώρια κέρδους της και να πουλήσει φτηνότερα.

Εμπόριο χωρίς μεσάζοντες.

Μία από τις δυνατότητες του ηλεκτρονικού εμπορίου όπως είδαμε είναι η εξαφάνιση των διανομέων και των λιανοπωλητών, με μία λέξη των μεσαζόντων. Το εμπόριο χωρίς μεσάζοντες το έχουμε συναντήσει και σαν κινηματική πρακτική, στα πλαίσια της αλληλέγγυας οικονομίας. Οι μεσάζοντες υπήρξαν και υπάρχουν για ένα αντικειμενικό λόγο. Αυτό φαίνεται από τον τρόπο που τους εξαφανίζει το ηλεκτρονικό εμπόριο. Οι μεσάζοντες ήταν η προσωποποίηση της αναγκαιότητας το κεφάλαιο να παραμένει για μεγάλο χρονικό διάστημα στην μορφή των εμπορευμάτων(εμπορευματικό κεφάλαιο). Η αδυναμία να προβλεφθεί με ακρίβεια η ζήτηση και η ανάγκη για διαθεσιμότητα των εμπορευμάτων, δημιουργούν την αναγκαιότητα να συγκεντρωθούν σε παρτίδες τα εμπορεύματα πριν πουληθούν. Αυτή η συγκέντρωση σημαίνει πως κάποιος έπρεπε να επενδύσει ένα κεφάλαιο σε έτοιμα εμπορεύματα και να διαχειριστεί την αποθήκευση, τη μεταφορά και διανομή αυτών. Αυτό είναι μια αναγκαιότητα, πράγμα που σημαίνει ότι κάποιος πρέπει να το αναλάβει, είτε οι μεσάζοντες, είτε η παραγωγός εταιρεία. Οι ενέργειες αυτές μετά την παραγωγή και πριν την πώληση απαιτούν κάποια εργασία, αυτό δημιουργεί τη δυνατότητα παραγωγής υπεραξίας, επομένως κέρδους.

Οι μεσάζοντες λοιπών εξαφανίζονται με την κατάργηση της αναγκαιότητας συγκέντρωσης των εμπορευμάτων και όχι απλά επειδή δε τους θέλουμε και την εξαφάνιση αυτή την επιδιώκει και το κεφάλαιο. Δημιουργείται όμως ένα άλλο πρόβλημα με το ηλεκτρονικό εμπόριο: το κόστος μεταφοράς μεμονωμένων εμπορευμάτων είναι υψηλό. Αν τα εμπορεύματα δε συγκεντρώνονται και δε μεταφέρονται μαζικά, τότε δε μπορούν να αξιοποιηθούν οικονομίες κλίμακας στη μεταφορά τους[2].

Παραγωγικότητα και υπαγωγή της εργασίας.

Παραγωγικότητα της εργασίας είναι ο ρυθμός με τον οποίο η εργασία μετατρέπει πόρους σε αξίες. Αν εξετάσουμε τη παραγωγή σαν κοινωνική διαδικασία(που είναι) βλέπουμε πως για την παραγωγή της εκάστοτε στάθμης των εμπορευμάτων είναι απαραίτητοι συγκεκριμένοι πόροι και συγκεκριμένη εργασία. Το ηλεκτρονικό εμπόριο έρχεται σε ένα

[2] Έχουν ήδη βρεθεί καινοτομίες που εν μέρει ξεπερνούν και αυτό το πρόβλημα.

κομμάτι της παραγωγής να μειώσει τους πόρους που είναι απαραίτητο να είναι δεσμευμένοι από την έναρξη της παραγωγής μέχρι την κατανάλωση. Πόροι απελευθερώνονται για να μετατραπούν σε αξίες από νέα εργασία. Αυξάνεται ο ρυθμός μετατροπής πόρων σε αξίες από την εργασία. Με άλλα λόγια αυξάνει η παραγωγικότητα της εργασίας.

Από την άλλη, η εργασία που χρειάζεται για να παραχθούν τα εμπορεύματα ηλεκτρονικού εμπορίου δε διαφέρει καθόλου από την εργασία που χρειάζεται για να παραχθούν τα εμπορεύματα του κλασικού εμπορίου. Η συγκεκριμένη εργασία ενός εργαζομένου δεν αλλάζει ούτε ποσοτικά ούτε ποιοτικά. Η παραγωγικότητα της εργασίας αυξάνεται, μέσα από την αύξηση της παραγωγικότητας του κεφαλαίου.

Το κεφάλαιο βρίσκει ένα “καινοτόμο” τρόπο να εκμεταλλευτεί πιο αποδοτικά την εργασία. Αυτή είναι η υπαγωγή της εργασίας στο κεφάλαιο, αυτό είναι από την αρχή του ΚΤΠ η έννοια της καινοτομίας. Χωρίς όμως αυτή η διαδικασία να είναι ουδέτερη. Πάντα αυτή η διαδικασία αύξησης της παραγωγικότητας συνυπάρχει με την αύξηση της έντασης και της επιβολής της εργασίας έμμεσα ή άμεσα.

Καλοκαίρι 2016

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕΠ

Στο κείμενο monopoly έγινε μαθηματική εξέταση του μηχανισμού συσσώρευσης του κεφαλαίου με χρήση κάποιων γραφικών παραστάσεων. Το συμπέρασμα ήταν ότι τον μηχανισμό συσσώρευσης του κεφαλαίου διέπουν δύο αντίρροπες τάσεις και εκεί σταμάτησε η εξέταση από μαθηματική σκοπιά. Η μαθηματική περιγραφή ενός τέτοιου συστήματος και η μορφή της καμπύλης αυτής της εξίσωσης προκύπτει από τη θεωρία της δυναμικής συστημάτων και συγκεκριμένα ακολουθεί τη μορφή της υπέρβασης και ερπυσμού. Η θεωρητική μορφή της καμπύλης είναι η εξής:

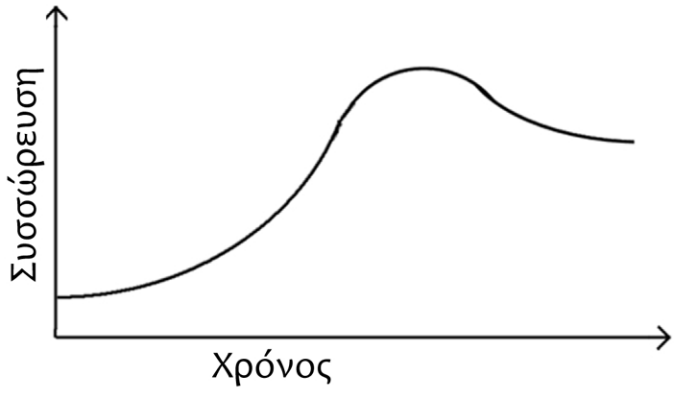
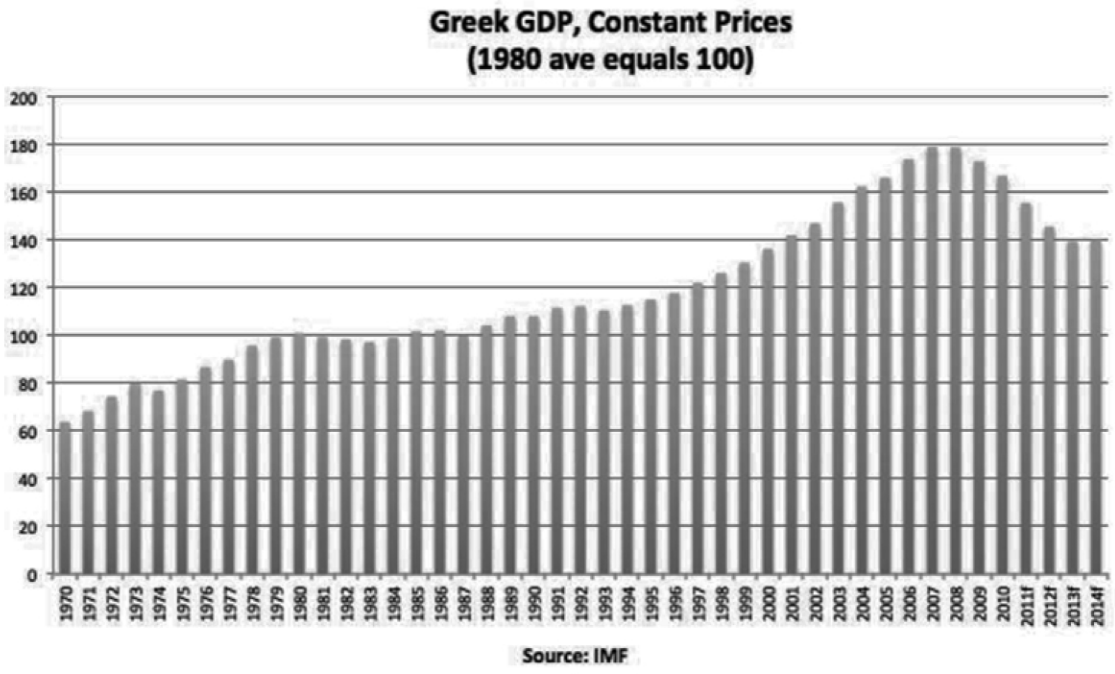
Σαν παράδειγμα του πως συμβαίνει αυτό πραγματικά, χρησιμοποιώ εδώ το ελληνικό ΑΕΠ. Στη γραφική του παράσταση παρατηρούμε, την παραπάνω μορφή καμπύλης, να εμφανίζεται μακροπρόθεσμα, αλλά και να επαναλαμβάνεται περιοδικά. Η συνολική εικόνα είναι αυτής της μορφής αλλά την ίδια εικόνα τη συναντάμε και σε μικρότερη κλίμακα ανά τακτά χρονικά διαστήματα.